

USHTRIA

Viti i 76-të i botimit Nr. 50 (827854)

Botim Qendror i Ministrisë së Mbrojtjes

E premte, 22 dhjetor 2023

Nis zbatimi i programit, kredi strehimi me zero interes për mjekët, ushtarakët dhe policët

Presidenti Begaj: Me sakrificën, përkushtimin dhe disiplinën e treguar, ju keni lartësuar emrin e Shqipërisë si një anëtare e denjë e Aleancës Veri-Atlantike

Presidenti i Republikës, Bajram Begaj, i shoqëruar dhe nga shefi i Shtabit të Përgjithshëm, gjeneralmajor Arben Kingji, vizituan efektivet e Forcave të Armatosura që shërbejnë në grup-batalionin e NATO-s, të stacionuar në Novo Selo, në kuadër të masave të shtuara të vigjilencës “Enhanced Vigilance Activity”.

Kreu i Shtetit përgëzoi ushtarët, oficerët dhe nënoficerët, që janë pjesë e kësaj strukture për shërbimin e çmuar ndaj vendit. Presidenti, gjithashtu shprehu mirënjohjen për efektivet që festat e fund-vitit i gjejnë në krye të detyrës. “Juve, këto festa ju gjejnë larg familjes dhe njerëzve tuaj të dashur, por në krye të detyrës dhe në shërbim të një misioni fisnik në ruajtje të paqes, sigurisë, lirisë dhe prosperitetit”, - iu drejtua Kreu i Shtetit efektiveve të FA-së. Presidenti e vlerësoi shërbimin e ushtarakëve shqiptarë në misionet e NATO-s, duke theksuar se me sakrificën, përkushtimin, përgjegjshmërinë dhe disiplinën e treguar, ata kanë lartësuar emrin e Shqipërisë si një anëtare e denjë e Aleancës Veri-Atlantike.

SHSHPF gjeneralmajor Kingji, vizitë zyrtare në Maqedoninë e Veriut

Shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Forcave të Armatosura të Shqipërisë, gjeneralmajor Arben Kingji, realizoi një vizitë zyrtare në Armatën e Republikës së Maqedonisë së Veriut, ku u takua me Shtatmadhorinë e Armatës.

Pas ceremonisë së pritjes me nderime ushtarake, gjeneral Kingji u takua me shefin e Shtatmadhorisë, gjeneral-nënkolonelin Vasko Gjurçinovski dhe me ministren e Mbrojtjes, Sllavajka Petrovska.

Përveç bashkëpunimit ushtarak dypalësh, temë e bisedimeve zyrtare ishin edhe aktivitetet dhe operacionet e NATO-s në të cilat marrin pjesë dy vendet, si dhe kapacitetet dhe mundësitë për kryerjen e aktiviteteve të përbashkëta stërvitore.

Shefi i Shtabit të Përgjithshëm të FA-së së Shqipërisë, më pas u prit dhe nga presidenti i Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe komandanti suprem i Forcave Ushtarake, Stevo Pendarovski. Delegacioni i ushtrisë shqiptare vizitoi dhe Komandën për Operacione, si dhe mori pjesë në koncertin e përbashkët para Vitit të Ri të orkestrave ushtarake të Republikës së

Maqedonisë së Veriut, Republikës së Shqipërisë, Republikës së Sllovenisë dhe Republikës së Kroacisë. Në Kazermën “Kuzman Josifovski Pitu” në Tetovë, shefi i Shtabit të Përgjithshëm i Forcave të Armatosura të Shqipërisë, gjeneralmajor Kingji u njoh me disa nga aktivitetet e batalionit të tretë të Brigadës së Parë të Këmbësisë.

Ministri i Mbrojtjes Niko Peleshi, takim virtual me ministrat e 43 vendeve të NATO-s dhe BE-së

Ministri i Mbrojtjes Niko Peleshi mori pjesë në takimin virtual të ministrave, shefave të Mbrojtjes dhe përfaqësuesve të lartë të 43 vendeve të NATO-s dhe BE-së, nën drejtimin e Sekretarit të Mbrojtjes së SHBA-së, Lloyd J. Austin III.

Në fjalën e tij Ministri i Mbrojtjes Peleshi u shpreh se: “Shqipëria i bashkohet zërit të aleatëve, dënojmë me forcë sulmin e Lëvizjes Houthi ndaj anijeve ndërkombëtare në ujërat e Detit të Kuq! Këto sulme janë të papranueshme.

Mbështesim lirinë e lundrimit në ujërat ndërkombëtare dhe denoncon çdo akt që kërcënon paqen dhe sigurinë globale”.

Kursantët e kursit të 11-të të Kryekapterit në Qendrën e Arsimit Profesional të Nënoficerëve (QAPN), zhvilloi vizitë njohëse dyditore në shkollën e Nënoficerëve, në Komandën e Doktrinës dhe Stërvitjes (KDS) si dhe në Gardën Kombëtare të Kosovës. Qëllimi i këtij takimi ishte njohja me këtë komandë, konkretisht me shkollën e Nënoficerëve, ekuivalente me QAPN-në. Kjo vizitë drejtohej nga Komandanti i QAPN-së, kolonel Besim Bala. Ata morën takim me komandantin e Komandës, gjeneral Jeton Dreshaj, shefi i Shtabit të KDS-së, kolonel Nevzat Asllani, si dhe komandanti i Shkollës së Nënoficerëve, rreshter Major Komandues, Genc Metaj. Gjatë kësaj vizite u shkëmbyen mendime dhe ide mbi mundësitë e shumta në fushën e bashkëpunimit midis trupave të Nënoficerëve të FSK-së dhe FA-së. Shkëmbimi i kurrikulave dhe programeve të kurseve ekuivalente ishte një nga hapat kryesorë për të ndihmuar procesin e standardizimit në nivel strategjik dhe operacional.

Në fjalën e tij, kolonel Bala theksoi: “Binjakëzimi i shkollës Tuaj dhe i Qendrës së Arsimit Profesional të Nënoficerëve duhet të jetë një proces ku çdo e re, e cila ndikon në fushën e sigurisë dhe mbrojtjes, të përditësohet në kohë tek të dyja institucionet.

Kursi i Kryekapterit dhe stafi mësimdhënës ndoqën nga afër dhe disa aspekte nga stërvitja e kurseve mësimore të shkollës së Nënoficerëve.

Në ditën e dytë kursit i Kryekapterit, pasi mori takim me Komandantin e Gardës Kombëtare të FSK-së, gjeneral brigade Naim Haziri u njoh me strukturën e saj dhe planin e tyre të bashkëpunimit në kuadër të Emergjencave Civile. Në kujtim të heroit të kombit Adem Jashari, efektivi i këtij kursi u ndal në Prekaz, ku u njoh me të gjithë historinë dhe vendngjarjen e betejës së familjes Jashari.

Nis zbatimi i programit, kredi strehimi me zero interes për mjekët, ushtarakët dhe policët

Ka nisur zbatimi i programit të kredive të favorshme për shtëpi. Familjet e reja të mjekëve, ushtarakëve dhe punonjësve të Policisë së Shtetit mund të përfitojnë nga ky program, ndërsa interesi do të paguhet nga shteti.

Ky program do të shtrihet edhe vitin tjetër, ku synohet edhe zgjerimi i përfituesve dhe kategorive.

Kryeministri Rama u shpreh se: “Kjo mbështetje që jepet sot për ju, në formën e kredive me zero interes, është shprehje e detyrimit tonë që momentin e mirë ekonomik që po kalon vendi, pasi është përballur me një sërë krizash, ta përkthejmë në më tepër solidaritet dhe një rishpërndarje edhe më të drejtë në funksion të mirëqenies së qytetarëve.

Ky është një program, i aplikuar për herë të parë këtë vit, mundësuar përmes ndryshimeve të posaçme ligjore, administruar online në e-Albania, si një zgjerim i programeve të strehimit, duke mundësuar në bashkëpunim me bankat e nivelit të dytë kredi të lehtësuara, interesi i së cilave subvencionohet tërësisht nga buxheti i shtetit.

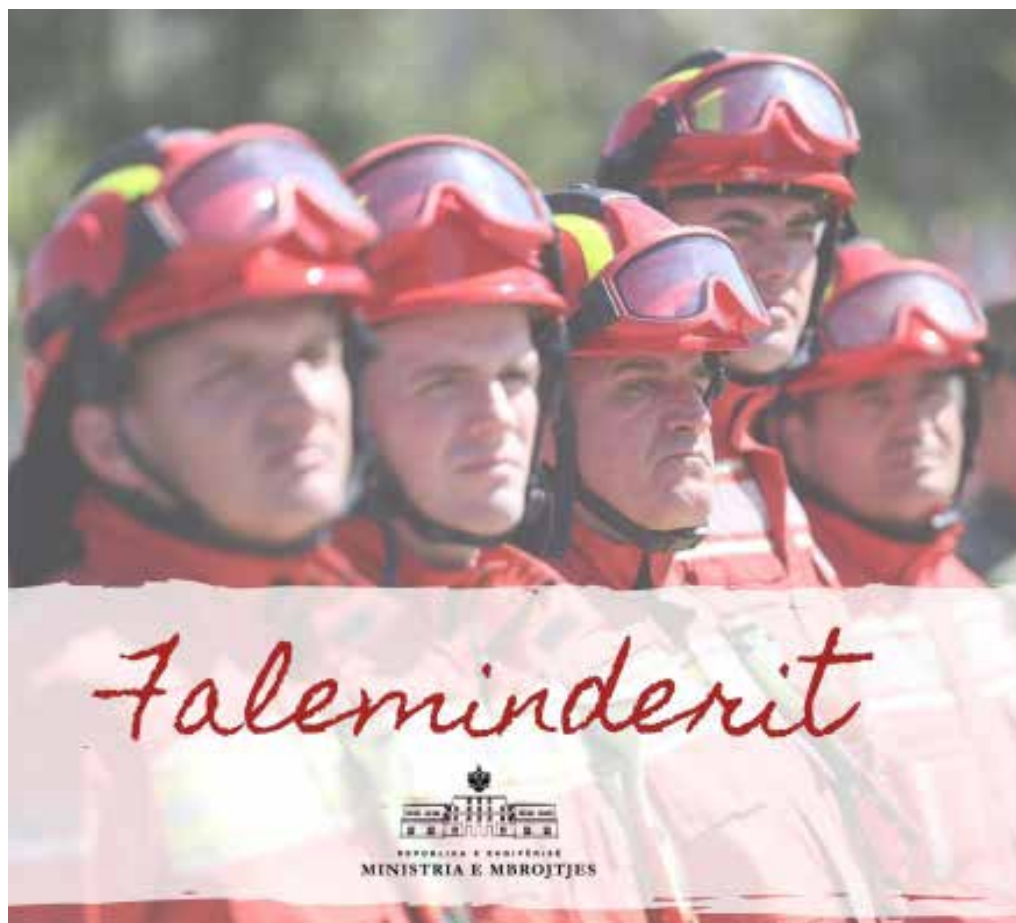
Në këtë frymë, iniciativën e këtij viti, për të mbështetur me kredi me zero interes 300 punonjës të rendit, mbrojtjes dhe shëndetësisë, do ta shtrijmë edhe në vitin tjetër, me synim për të përmbushur sa të e jetë e mundur nevojat e punonjësve që jetojnë larg vendeve të punës, apo që kanë nevojë për më shumë hapësira për strehim.

Synimi është gjithashtu që vitin tjetër të konsiderohet edhe zgjerimi i përfituesve dhe kategorive nga këto lehtësi.

Siç e dini, kemi alokuar gjithashtu, një fond të posaçëm për rritjen e pagave për vitin e ardhshëm, në mënyrë që të avancojmë me një rritje domethënëse të pagave për sektorin publik, patjetër përfshirë edhe sektorin e rendit, të mbrojtjes dhe të shëndetësisë, me synimin për të ofruar punësim cilësor, një pagë konkurruese edhe në rajon dhe me ambicien për të mos ndaluar këtu, por për të vazhduar më tej drejt një mbështetjeje më të madhe të shërbyesve publikë.

Me të njëjtën shprehje solidariteti, ne aktin normativ që sapo miratuam, ju kemi dhënë mbështetje shtesave në nevojë, si edhe pensionistëve, të cilët morën bonusin e dytë brenda këtij viti, me synimin që gjatë vitit të ardhshëm të angazhohemi në një diskutim të thelluar për reformimin si të skemës së sigurimeve shoqërore, pra të pensioneve, ashtu edhe të shtyllave të tjera të mbrojtjes sociale për shtresat në nevojë.

I njëjti akt normativ akordoi edhe kompensimin ushqimor për punonjësit e Policisë së Shtetit,

pikërisht nën frymën e një trajtimi dinjitoz të atyre që shërbejnë nën uniformën e shtetit shqiptar.

Sepse siç e theksova, është detyrimi ynë që të jemi solidarë, të bëjmë politika sa më të drejta dhe të mbështesim sa të jetë e mundur të gjithë ata që me dinjitet dhe ndershmëri japin shërbimin e tyre në këtë vend. Ky është vetëm fillimi i një rrugë të re mbështetjeje afatgjatë për familjet e reja të atyre që i shërbejnë ditë-natë shtetit dhe qytetarëve të Republikës së Shqipërisë”.

Më tej kryeministri Rama në fjalën e tij do shprehej: “Këtu më e mira është e gjitha përpara. Duhet të gjithë ta kuptojnë dhe ta besojnë këtë. Shqipëria, nuk ka asgjë tjetër veçse të shkojë më lart, më lart, më lart. Sepse Shqipëria ka dalë nga rrethi vicioz dhe një hap para, dy hapa mbrapa dhe mjafton të shikoni lekun. Shikojeni lekun sot,

se të tjerat mund të merren me dyshim. Shikoni lekun. Lekun nuk e forcojnë as fjalimet e mia, as vendimet e qeverisë as planet e partisë, lekun e forcon ekonomia, vetvetiu”.

Ndërsa, Ministri i Mbrojtjes, Niko Peleshi, gjatë ceremonisë për akordimin e kredive të buta për strehim, në fjalën e tij, theksoi se janë pranuar 92 aplikantë dhe kjo do të vazhdojë deri në plotësimin e të gjitha nevojave për strehim të personelit ushtarak.

“Janë pranuar 92 aplikantë. Një në tre aplikantë është përfitues. Kjo do të vazhdojë deri sa të plotësojmë nevojat për strehim të personelit ushtarak. 34 vjeç është moshë mesatare e përfituesve”.

Ai mbështeti kërkesën e ministrit Balla për rritjen e moshës së përfituesve dhe tha që edhe

mosha e rekrutimit në Forcat e Armatosura do të rritet nga 27 në 30 vjeç.

“Edhe unë jam dakord me kërkesën e Ministrisë të Brendshme që moshë e përfituesve të rritet nga 40-45 vjeç, se kemi pasur disa të skualifikuar për shkak të moshës dhe çuarja në 45 vjeç do të rrisë numrin e përfituesve nga kjo skemë. Ashtu si pranimi në FA ka një limit në 27 vjeç, me ndryshimet e reja do të shkojë në moshën 30 vjeç”, - u shpreh ministri Peleshi.

Ministri renditi edhe disa nga përfitimet e deritanishme të ushtarakëve, nga rritja e pagës të trajtimit shëndetësor dhe trajnimet për rritjen në karrierë.

“Rritje me 40% të vitit të kaluar të pagave, rritje historike që kanë çuar pagën e tyre në nivelet më të larta në rajon dhe kjo do të vazhdojë deri sa të shkojmë në hapësirën e vendeve të NATO-s. Trajtim shtesë për vështirësi dhe raste të veçanta. Pagesë papunësie për bashkëshorten kur humbin vendin e punës gjatë transferimit. Fëmijët nën 18 vjeç u lind e drejta për të përfituar trajtim financiar. Mjekët e ushtarakët tanë trajtohen me trajtim mjekësor për raste të veçanta si në Turqi, ku ka marrëveshje për të trajtuar 100 ushtarakë në vit. Hapje e një laborator modern mikrobiologjik për të trajtuar falas të gjithë personelin mjekësor pranë Spitalit të Traumës. Fëmijët e ushtarakëve të rënë në krye të detyrës përjashtohen nga pagesa e shkollë, kanë prioritet në shtëpitë e pushimit të ushtarakëve. Trajtohen me pagesë dhe studentët që në moshën 18 vjeç, jo vetëm që shkollën e kanë falas, por marrin edhe pagën bazë. I gjithë personeli ushtarak, përfitues i kurseve dhe trajnimeve të zhvilluara jashtë vendit për rritjen e tyre në karrierë

Një pagë shtesë si shpërblim i veçantë, të gjithë punonjësve të shërbimit zjarrfikës për përkushtimin dhe angazhimin e jashtëzakonshëm në përballimin e situatës së zjarreve gjatë periudhës së verës.

Nga ky vendim i qeverisë përfitojnë 586 efektivë ushtarakë. Ndërsa për 38 efektivët e Forcave të Armatosura të angazhuar në misionin e ndihmës për fqinjët grekë gjatë situatës katastrofike me zjarret, shpërblimi do jetë dy paga mujore”.

Analiza vjetore e Forcave të Armatosura 2023

Muaji dhjetor për të gjitha strukturat e Forcave të Armatosura është muaji i zhvillimit të analizave vjetore, ku bëhet bilanci i realizimit të detyrave në mbështetje të Direktivës së Mbrojtjes të Ministrisë të Mbrojtjes,

Vizionit të Shefit të Shtabit të Përgjithshëm të FA-së për zhvillimin e FA-së, udhëzimeve vjetore të Shtabit të Përgjithshëm, matricës vjetore të aktiviteteve të FA-së, e detyrave të dala gjatë vitit si vend anëtar i NATO-s dhe

shpalosen prioritetet për vitin e ardhshëm 2024. Sipas një plani të caktuar, zëvendësuesi i Shtabit të Përgjithshëm të FA-së, gjeneralmajor Manushaqe Shehu mori pjesë në disa analiza.

Në Komandën e Forcës Detare u zhvillua analiza vjetore mbi punën e realizuar gjatë vitit 2023. Të pranishëm në këtë analizë ishin zëvendësuesi i Shtabit të Përgjithshëm të FARSH-së, gjeneralmajor Manushaqe Shehu, drejtori i Shtabit të Përgjithshëm të Forcave të Armatosura, kolonel Aleksandër Pando.

Shefi i Shtabit të Forcës Detare, kapiten i rangut I Arsen Mullaj, falënderoi zëvendësuesin e Shtabit të Përgjithshëm të FARSH, gjeneralmajor Manushaqe Shehu për prezencën e saj në këtë analizë vjetore, vijoi me prezantimin e analizës, gjatë së cilës u ndal në arritjet dhe objektivat e realizuara gjatë vitit 2023, si dhe punën e bërë për realizimin e këtyre detyrave. Gjatë këtij viti Forca Detare ka treguar përkushtim të lartë dhe të denjë nga efektiviteti i Anijes "Butrinti" P-134, e cila në total deri tani ka zhvilluar 9 operacione SAR në një periudhë të shkurtër kohore, duke iu ardhur në ndihmë 270 emigrantëve, mes të cilëve gra dhe fëmijë.

Gjithashtu janë realizuar operacione të ndryshme SAR si ato në ndihmë të personave dhe mjeteve në det në rrezik, operacione për shuarjen e zjarreve, si dhe pastrimi dhe asgjësimi i municioneve në det. E veçanta e këtij viti gjithashtu është që, Forcës Detare këtë vit u shtuan dhe dy njësitë më të reja "Distrikti i Jugut" dhe "Distrikti i Veriut".

Gjatë këtij viti janë zhvilluar stërvitje të ndryshme brenda dhe jashtë vendit, ndër stërvitjet më kryesore mund të përmendim "Adriox CAX - Livex 23", "Sarex - Imponimi 2023", "Grupex 2023",

"Flotex 2023", "Neptun Stike 2023", "Astral Knight 23", si dhe u zhvillua një stërvitje e përbashkët midis anijeve të Forcës Detare shqiptare dhe Forcës Detare spanjolle në ishullin e Sazanit.

Nga ana e Forcës Detare është dhënë fokus dhe vëmendje e veçantë dhe në mbështetje të fushatave të rekrutimit, duke realizuar dhe ditë të hapura në anijet e Forcës Detare për gjimnazistët e qytetit të Vlorës dhe Durrësit.

Në fjalën e saj zëvendësuesi i Shtabit të Përgjithshëm të FARSH, gjeneralmajor Manushaqe Shehu falënderoi për prezantimin nga shefi i shtabit të Forcës Detare kapiten i rangut I Arsen Mullaj, duke u shprehur se: "Sot ju bëtë bilancin e punës tuaj

vjetore dhe me të drejtë shpalosët disa nga arritjet e Forcës Detare, siç janë zhvillimi i stërvitjeve si brenda dhe jashtë vendit, rekrutimi i të rinjve si pjesë e FA-së, përbashkëtim me shumë sukses i fluksit të lartë të turistëve në sezonin veror. Para së gjithash unë dua të falënderoj gjithë stafin tuaj për punën e mrekullueshme dhe në veçanti ekuipazhin e Anijes "Butrinti" e angazhuar në mision në detin Egje, të cilët kanë treguar nivel të lartë përgjegjshmëri dhe gatishmëri për t'iu ardhur në ndihmë qindra emigrantëve në rrezik. Unë u njoha edhe me arritjet tuaja për të cilat gjej rastin t'ju falënderoj të gjithëve, duke kontribuar në rritjen e kapaciteteve të Forcave të Armatosura".

Në Akademinë e Forcave të Armatosura u zhvillua analiza vjetore mbi punën e realizuar gjatë vitit 2023. Të pranishëm në këtë analizë vjetore ishin: zëvendësuesi i Shtabit të Përgjithshëm të FARSH-së, gjeneralmajor Manushaqe Shehu, drejtori i J-1, J-4 dhe përfaqësues nga J-3.

Zëvendësuesi i AFA-së, kolonel Bardhyl Nuredinaj falënderoi zëvendësuesin e Shtabit të Përgjithshëm të FARSH-së, gjeneralmajor Manushaqe Shehu për prezencën e saj në këtë analizë vjetore dhe më tej i dha fjalën Drejtoreshës së Administrimit-Koordinimit, kolonel Irela Nebiaj për të vijuar me prezantimin. Në fjalën e saj zëvendësuesi i Shtabit të Përgjithshëm të FARSH-së, gjeneralmajor Manushaqe Shehu falënderoi për prezantimin, kolonel Irela Nebiaj, duke u shprehur se: "AFA është institucioni kryesor arsimor, duke vlerësuar rëndësinë se, si do të jetë arsimimi sot, po në ato nivele do të jetë edhe e ardhmja e FARSH-së".

Zëvendësuesi i AFA-së në mbyllje të analizës vlerësoi punën e Strukturave të AFA-së, bashkëpunimin e SHPFA-së dhe mbështetjen e vazhdueshme të Shefit të Shtabit të Përgjithshëm të FA-së dhe Ministrisë të Mbrojtjes për realizimin e misionit të saj. Sfidat për vitin 2024 do të jenë objektivi i punës së përbashkët të strukturave të AFA-së.

"AFA ËSHTË INSTITUCIONI KRYESOR ARSIMOR, DUKE VLERËSUAR RËNDËSINË SE, SI DO TË JETË ARSIMIMI SOT, PO NË ATO NIVELE DO TË JETË EDHE E ARDHMJA E FARSH-SË"

Në Komandën Mbështetëse u zhvillua analiza vjetore mbi punën e realizuar gjatë vitit 2023. Të pranishëm në këtë analizë ishin zëvendësuesi i Shtabit të Përgjithshëm të FARSH-së, gjeneralmajor Manushaqe Shehu, drejtori i Shtabit të Përgjithshëm të Forcave të Armatosura, kolonel Aleksandër Pando si dhe përfaqësues të drejtorive nga Shtabi i Përgjithshëm.

Zëvendësuesi i Komandës Mbështetëse, kolonel Shkëlqim Çela, falënderoi zëvendësuesin e Shtabit të Përgjithshëm të FARSH-së, gjeneralmajor Manushaqe Shehu për prezencën e saj në këtë analizë vjetore, më pas shefi i Shtabit të Komandës Mbështetëse kolonel Idriz Kuça vijoi me prezantimin e analizës, gjatë së cilës u ndal në arritjet dhe objektivat e realizuara gjatë vitit 2023, si dhe punën e bërë për realizimin e këtyre detyrave. Ndër të tjera zëvendësuesi i Komandës Mbështetëse, kolonel Shkëlqim Çela theksoi se gjatë këtij viti, Komanda Mbështetëse ka treguar përkushtim të lartë në realizimin me

sukses të objektiveve për mbështetjen logjistike të Forcave të Armatosura, mbështetjen me operacione në ndihmë të komunitetit, si dhe kontributin e

veçantë në përfaqësimin e Forcave të Armatosura në misionin e aleancës për mbrojtjen e kufijve lindorë të saj.

Vëmendje e veçantë i është kushtuar

edhe mbështetjes së fushatave të rekrutimit, duke angazhuar forca dhe mjete në aktivitetet e zhvilluara në disa qytete të vendit. Në fjalën e saj zëvendësuesi i Shtabit të Përgjithshëm të FARSH-së, gjeneralmajor Manushaqe Shehu falënderoi zëvendësuesin e Komandës Mbështetëse, kolonel Shkëlqim Çela për punën, angazhimin dhe kontributin e dhënë për realizimin me sukses të objektiveve për vitin 2023, dhe përbashkëtimin me sukses të sfidave për përbushjen e detyrave të rëndësishme. "Para së gjithash unë dua të falënderoj gjithë stafin tuaj për punën e mrekullueshme dhe në veçanti Kontingjentit EOD me mision në eFP Letoni, personelin e BMEC, të cilët vënë jetën në rrezik në rastet e operacioneve të emergjencave civile dhe ekipin EOD të cilët janë "Heronj të heshtur" dhe shpëtojnë jetë njerëzish. Unë u njoha edhe me arritjet tuaja për të cilat gjej rastin t'ju falënderoj të gjithëve, dhe ju uroj suksese për vitin 2024".

Gjeneralmajore Manushaqe Shehu priti atasheun ushtarak holandez, nënkolonelin Jurgen Fleischmann

Zëvendëshefi i Shtabit të Përgjithshëm të FARSH, gjeneralmajore Manushaqe Shehu, priti në një takim atasheun e ushtarak të Mbretërisë së Holandës në vendin tonë, (rezident në Maqedoninë e Veriut), nënkolonelin Jurgen Fleischmann. Në takim ishte i pranishëm gjithashtu edhe drejtori i Shtabit të Përgjithshëm të FA-së, kolonel Aleksandër Pando.

Gjenerale Shehu, pasi i uroi mirëseardhjen edhe në emër të SHSHPFA gjeneralmajor Kingjit, vlerësoi bashkëpunimin ushtarak midis dy vendeve në fushën e mbrojtjes dhe sigurisë, përkatësisht në fushën e edukimit, trajnimit dhe stërvitjeve, ndihmën e dhënë për Akademinë e Nënoficerëve, mbështetjen gjatë emergjencës së zjarreve në 2021, etj., si dhe një sërë kursesh për personelin e FA-së të ofruara për vitin 2024.

Në vijim gjenerale Shehu shprehu gatishmërinë e FA-së për të përmirësuar bashkëpunimin dypalësh edhe në fusha të tjera, si: trajnim i personelit të Forcës Detare (Roja Bregdetare); trajnim në fushën kibernetike; mbështetje në fushën mjekësore; asistencë CBRN dhe EOD, etj.

Nga ana e tij, nënkolonelin Jurgen Fleischmann, pasi e falënderoi për pritjen e ngrohtë dhe tepër miqësore dhe vlerësoi bashkëpunimin e mirë që ekziston midis dy vendeve dhe në veçanti bashkëpunimin në fushën e mbrojtjes, u shpreh se do të punojë për forcimin dhe

rritjen e mëtejshme të këtij bashkëpunimi ushtarak midis dy vendeve, si në fushën e trajnimit, operacioneve, të arsimitit e në fusha të tjera të nevojshme për Forcat e Armatosura.

Të dy bashkëbiseduesit ndanë pikëpamje të njëjtë për situatën e sigurisë në

Evropë e më gjerë, si dhe shprehën bindjen se, bashkëpunimi ushtarak Shqipëri-Holandë është i rëndësishëm, jo vetëm në kuadër të bashkëpunimit dy palësh, por edhe si dy vende anëtare të NATO-s dhe do të njohë gjithmonë rritje në interes të përbashkët.

Pjesëmarrja e komandantit të Forcës Ajrore në takimin e Komitetit të Aviacionit

Gjeneralbrigade Ferdinand Dimo mori pjesë në takimin e Komitetit të Aviacionit të mbajtur në selinë e NATO-s në Bruksel, Belgjikë. Në këtë takim të rëndësishëm, ku merrnin pjesë komandantët e Forcave Ajrore aleate dhe krerët e autoriteteve të aviacionit civil, u diskutua për lirinë e fluturimit dhe dekonfliktimin e hapësirës ajrore në zonën operacionale të SACEUR në mbështetje të masave parandaluese dhe mbrojtëse të NATO-s.

Vendi ynë është në mesin e vendeve firmëtare të letrës së qëllimit (Letter of Intent) që i hap rrugë Forcave Ajrore të NATO-s të shfrytëzojnë hapësirën ajrore të vendit tonë gjatë stërvitjeve apo situatave reale.

Hapi tjetër është firmosja e letrës së marrëveshjes në samitin e radhës në Uashington DC, SHBA. Ky proces do të lehtësojë trajnimet e Forcës tonë Ajrore me aleatët dhe vendet partnere, do të rrisë qëndrueshmërinë si dhe do të shmangë procedurat e panevojshme shkrese gjatë situatave të ndryshme.

AFA promovon projektet në fushën e mësimdhënies dhe mendimit shkencor

Akademia e Forcave të Armatosura, në mbështetje të projekteve në fushën e mësimdhënies dhe kërkimit shkencor realizoi ceremoninë e promovimit të pesë teksteve mësimore: "Historia Ushtarake", "Koncepte mbi Sigurinë dhe Strategjinë", "Hyrje në Udhëheqje Ushtarake", "E drejta në Forcat e Armatosura" dhe "Kultura e Organizatës".

Në ceremoni morën pjesë zëvendëskomandanti i AFA-së, kolonel Bardhyl Nuredinaj, personeli akademik i FMS-së si dhe autorët e publikimeve.

Të pranishmëve në këtë ceremoni iu prezantua një briefing, nga zëvendësdekani, kolonel (R) Dr. Ahmet Leka, ku shkurtimisht për secilin tekst, u trajtuan qëllimi, rëndësia në mbështetje të programeve, fokusi, tematika e trajtuar etj.

Gjatë promovimit u evidentua fakti se procesi i transformimit të kurrikulave dhe programeve mësimore, kërkon jo vetëm njohje të tyre, por edhe pranimin e ushtrimit dhe përparësive që e shoqërojnë atë, ndaj në të ardhmen angazhimi i parësor i fakultetit dhe departamenteve mbetet çuarja përpara e këtyre publikimeve të rëndësishme, por dhe atyre që do të përgatiten më pranë studentit dhe auditorëve në sistemin tonë arsimor ushtarak. Krahas botimeve të brendshme dhe blerjeve të librave, u theksua

rëndësia që merr zhvillimi i bibliotekave elektronike për të shkuar me tej në projektin e dixhitalizimit të librit.

Gjatë ceremonisë, secili nga autorët foli rreth rëndësisë që ka teksti mësimor në përbushjen me sukses të programit dhe interesave studentore.

Kolonel Bardhyl Nuredinaj, zëvendëskomandanti i Akademisë së Forcave të Armatosura, në fjalimin e tij mes tjerash tha: "Këto publikime janë rezultat i bashkëpunimit të ngushtë në AFA, duke shprehur njëherazi falënderim të veçantë për FMS dhe veçanërisht për autorët e këtyre

publikimeve". Më tej vijoi se në kuadër të projektit për reformën e sistemit arsimor do vazhdojë edhe më tutje të mbështesë dhe përkrahë ngritjen dhe forcimin e kapaciteteve kërkimore e shkencore të Akademisë Forcave të Armatosura. Në përfundim kolonel Nuredinaj theksoi në fjalën e tij se, Fakulteti i Mbrojtjes dhe Sigurisë, në vijimësi do të punojë për transformimin e sistemit tonë arsimor dhe zhvillimin e mendimit teorik e shkencor për përdorimin me sa me shumë efektivitet të burimeve, mbështetur në filozofinë dhe metodologjinë e re të kërkuar.

Xhenierët e Komandës Mbështetëse eliminonë rrezikun e rënies së shkëmbinjve në Krujë

Ekipi i specializuar xhenier është angazhuar për realizimin me sukses të operacionit për shpërthimin e komanduar dhe prishjen e masivit shkëmbor, i cili përbente rrezik serioz për 12 familje të lagjes Bekteshi, fshati Kurcaj, komuna Nikël, Krujë.

Në vazhdim të kontributit të Forcave të Armatosura në ndihmë të komunitetit, Kompania e Punimeve Xheniere, në Batalionin e Xhenios, punoi për eliminimin e këtij rreziku.

Pavarësisht terrenit të vështirë dhe kushteve atmosferike u bë e mundur hapja dhe rehabilitimi i rrugës për eliminimin e rrezikut dhe sigurimin e kalueshmërisë për banorët e zonës.

Përfundon stërvitja para-vlerësuese me specialistët e Gardës Kombëtare të New Jersey-it, USA

Në Qendrën Mjekësore të Forcës Tokësore përfundon stërvitja para-vlerësuese me specialistët e Gardës Kombëtare të New Jersey-it, USA.

Gjatë kësaj stërvitjeje u zhvilluan temat: tërheqja e të dëmtuarit në fushën e luftimit, grumbullimi i të dëmtuarve në pikën e grumbullimit të të plagosurve, evakuimi mjekësor për në Rol 1, triazhimi i tyre, dhënia e ndihmës mjekësore, stabilizimi dhe evakuimi i tyre në nivelet Rol 2 dhe Rol 3. Personeli mjekësor gjatë stërvitjes tregoi përkushtim dhe profesionalizëm të lartë.

Gjatë stërvitjes ekipi i përfaqësuesve të GKNJ-së u pritën nga komandanti i Forcës Tokësore, gjeneral brigade Ilir Xhebexhia, i cili pasi dëgjoi mbi rezultatet e stërvitjes, vlerësoi punën e tyre dhe shprehu bindjen se përgatitja e personelit të ekipit mjekësor të Rol. 1 do të jetë në nivelin e kërkuar për të marrë vlerësimin maksimal. Gjithashtu ai theksoi se ky bashkëpunim i frytshëm

me Gardën Kombëtare të New Jersey-it do të vijojë edhe në të ardhmen.

Në përfundim të stërvitjes, ekipi para-vlerësues i GKNJ-së, pasi shprehu

konsideratë të lartë për angazhimin dhe profesionalitetin e ekipit mjekësor Rol - 1, shpërndau certifikatat për pjesëmarrësit në stërvitje.

Përfundoi me sukses stërvitja dimërore "Fekeni-23"

Në Poligonin Kombëtar të Bizës përfundoi stërvitja "Fekeni-23". Për disa ditë trupat e batalionit "Komando", strukturat mbështetëse të Forcës Tokësore, si dhe një kompani e Regjimentit të 3-të të Këmbësorisë të FSK-së, kryen stërvitje në kushte të vështira moti.

Stërvitja ishte konceptuar me veprime luftarake mësimëse në front e kombinuar kjo me goditje në prapavijë të kundërshtarit. Në këtë stërvitjeje u aplikuan procedurat standarde të NATO-s, kryerja e veprimeve në një mjedis të përbashkët operacional të efektivave të ushtrive partnere në drejtim të ndërveprimit dhe bashkëveprimit në faza të ndryshme të kryerjes së operacioneve luftarake. Në këtë stërvitjeje u synua ndërveprimi i kapaciteteve të luftimit dhe mbështetjes, si dhe koordinimi i elementeve të luftimit me ato të mbështetjes së luftimit së bashku me nënrepartet e mbështetjes me shërbime.

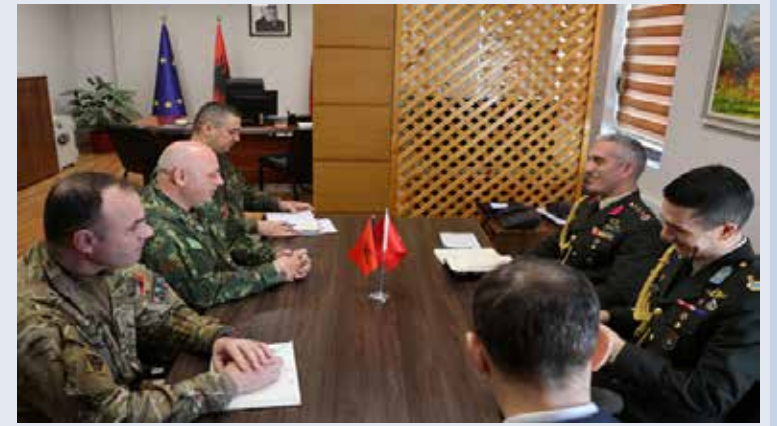
Qëllimi i kësaj stërvitjeje ishte, përgatitja dhe testimi i Batalionit "Komando", për planëzimin dhe zhvillimin e operacionit në prapavijë të kundërshtarit, duke aplikuar standarde të NATO-s në një mjedis të përbashkët operacional.

Objektivat e kësaj stërvitjeje ishin: Trajnimi dhe stërvitja e strukturave pjesëmarrëse në një mjedis me intensitet të lartë të veprimeve luftarake në terrene malore dhe në kushte ekstreme moti; Planëzimi dhe zhvillimi i stërvitjes në përputhje me Doktrinën e Forcave të

Armatosura dhe standardet/procedurat e NATO-s, me qëllim përmirësimin e aftësive drejtuese dhe planëzuese të shtabit të Batalionit "Komando", gjatë zhvillimit të operacioneve mësimëse; Zbatimi i procedurave standarde, integrimi dhe koordinimi i veprimeve

me aktorët e tjerë pjesëmarrës në stërvitje. Kjo stërvitjeje u zhvillua në tre faza. Faza e parë: zhvillimi i specifikimeve të stërvitjes, faza e dytë: planëzimi i stërvitjes, faza e tretë: zhvillimi i operacionit, ku përfshihen marshimi dhe ekzekutimi i operacionit.

Komandanti i Forcës Tokësore, gjeneral brigade Ilir Xhebexhia priti në një takim kortezie atasheun ushtarak të Republikës së Turqisë, të sapo emëruar në këtë detyrë, kolonel Tolga Kip.

Në takim me atasheun ushtarak të Republikës së Turqisë, komandanti i FT-së, gjeneral brigade Xhebexhia fillimisht i uroi mirëseardhjen dhe detyrën e re, më pas e falënderoi atasheun për bashkëpunimin e shkëlqyer midis dy vendeve tona dhe veçanërisht për ndihmën që ka dhënë Turqia në interes të arsimimit, trajnimit, stërvitjeve dhe modernizimit të forcave të armatosura shqiptare, e fokusuar kjo në Forcën Tokësore. "Bashkëpunimi do vazhdojë, - u shpreh komandanti i FT-së - edhe në të ardhmen, duke u fokusuar në nevojat që ka Forca Tokësore në kuadër të implementimit të strukturës së re si dhe zhvillimin e objektivave të kapaciteteve. Kjo për të bërë të mundur rritjen e kapaciteteve operacionale dhe përgatitjen e efektivave të Forcës Tokësore, për të qenë të aftë t'i përgjigjen në kohë, çdo detyrë që kërkohet në misione në përbërje të NATO-s".

Atasheu ushtarak i Republikës së Turqisë, Kolonel Tolga Kip, pasi shprehu mirënjohjen e tij për pritjen, siguroi komandantin e Forcës Tokësore, gjeneral brigade Ilir Xhebexhia, se ai do të angazhohet që bashkëpunimi të vijojë dhe në të ardhmen, duke mbështetur kërkesat dhe nevojat që ka Forca Tokësore në të gjitha drejtimet, si në arsimim, stërvitje dhe modernizim. Në fund të takimit u shkëmbyen dhuratat.

Operacioni u zhvillua në Poligonin Kombëtar të Bizës, ku lëvizja e trupave për në zonën e operacionit u krye në kushte tepër të vështira të motit, por që nuk ndikoi në kryerjen me sukses të marshimit. Gjithashtu kryerja e veprimeve luftarake të trupave u kryen sa më reale me ato të terreneve të luftimeve në kushte ekstreme të motit e terrenit. Së bashku me efektivat e trupave të FSK-së në këtë stërvitjeje u realizuan objektivat e caktuara, duke rritur kështu dhe aftësitë e ndërveprimit të trupave në terren të përbashkët operacional. Në përfundim të stërvitjes u organizua Dita e Vizitorëve të Shquar (DVD), ku efektivat kryen një demonstrim të veprimeve luftarake në

luftimin mësimëse.

Në këtë ditë ishin të pranishëm komandanti i Forcës Tokësore, gjeneral brigade Ilir Xhebexhia, komandanti i R3K të FSK, nënkolonel Ilir Beqiri, atasheu ushtarak i Kosovës në Shqipëri, Enver Hoti e të ftuar të tjerë.

Gjatë fjalës së tij përshëndetëse, komandanti i FT-së përgëzoi trupat për përkushtimin e tyre në kryerjen e stërvitjes në kushte ekstreme moti e terreni si dhe siguroi efektivat e FSK-së se bashkëpunimi midis dy vendeve në fushën e mbrojtjes do të vijë duke u rritur.

Miqte nga Kosova falënderuan efektivat duke vlerësuar bashkëpunimin midis dy vendeve në fushën e Mbrojtjes.

In memoriam

Skënderbegasi Pavlo Gjidede, manifesti i historisë dhe publicistikës

Dr. i Shkencave Pavlo Gjidede, lindi më 14 maj 1940, në Vuno të Himarës, në një familjen e njohur të Milo Gjidedes, figurë e spikatur, mësuesit dhe priftit të fshatit në atë kohë si edhe Aleksandrës, nënës së tij gjermane nga fisi Averbah, gjyshi i të cilit, Zylber Averbah, në kohën e qeverisë së Ismail Qemalit, ishte sekretar në konsullatën gjermane në Vlorë. Mësimet e shkollës 7-vjeçare i ndoqi në shkollën e Dhërmiut. Në vitin 1953, dërgohet për të vazhduar studimet në Shkollën e Mesme të Përgjithshme Ushtarake “Skënderbej”. Në vijimësi, studimet e larta i përfundoi në Universitetin e Tiranës, në Fakultetin e Histori-Filologjisë, ku u diplomua për gjuhë ruse dhe gjuhë-letërsi shqipe. Pas studimeve universitare, Pavloja nisi të punonte si mësues dhe pedagog i gjuhës ruse dhe letërsisë shqipe në qytetin e Vlorës. Nuk janë të paktë, nxënësit e shumtë dhe kolegët e asaj periudhe kohore që ruajnë të fiksuara ne kujtesën e tyre, mbresa të jashtëzakonshme prej figurës dhe kontributit të tij në qytetin e Vlorës. Në gazetari, Pavlo Gjidede nisi të debutonte në vitet 60-të, si korrespondent i gazetës së përditshme “Zëri i Popullit”, ndërsa në vitin 1972, merret në redaksinë e gazetës në Tiranë, fillimisht si korrespondent për kryeqytetin, e në vijimësi si redaktor dhe përgjegjës i departamentit politik. Në këtë periudhe kohore, është vendimtar dhe i padiskutueshëm edhe kontributi krejt i veçantë në gjallërimin e publicistikës lokale dhe

bashkëpunimi i ngushtë i përjavshëm i Pavlo Gjidedes me gazetën lokale të asaj kohe, Zëri i Vlorës. Reportazhet e shkrimet e tij plot gjallëri, zgjuan interesimin e një mase të madhe lexuesish të asaj periudhe kohore.

...Dr. Pavlo Gjidede për kontributet e cilësitë njerëzore që manifestoi, spikati dhe ka shkruar histori, jo vetëm në fushën e publicistikës e gazetarisë, por përpos kësaj, edhe në fushën e botimeve dhe kërkimeve shkencore me hulumtime dhe memorialistikë. Në vitet 1979-1983, Pavloja emërohet sekretar i kolegjiutit të revistës “Studime Politiko-Shoqërore”, e njëherazi si bashkëpunëtor i jashtëm i Institutit të Kulturës Popullore dhe atij të Gjuhësisë e Letërsisë, ku angazhohet gjerësisht në kërkimet shkencore. Për kontributet e tij studimore, Pavlo Gjidede, laureohet me titullin shkencor “Doktor”. Në vitet 1984-1987, ai është drejtor i Shtëpisë Botuese “8 Nëntori”. Ai është njëkohësisht autor i 11 botimeve të ndryshme, ku mund të veçojmë “Fletët e një Ditari”, “Midis nëntë maleve”, “Shtegtim në lashtësi”, “Pranverë vrastare”, “Rrugë të mbarë nëpër Vlorë”, “Legjenda Himarjote, Zaho Koka”, “Përse kaq shumë urrejtje në ndershmërinë e re”, “Çajka”, “Dashuri e Plumba”, “Nga Gorbacovi tek Ramiz Alia”.

Më 9 maj 2013, zemra e Pavlo Gjidedes pushoi së rrahuri, por vepra e Dr. Pavlo Gjidedes, do të mbetet një trashëgimi e vyer në publicistikë.

Beshir Roka, ushtaraku i 'artit të fjalës'

Beshir Novrus Roka ka lindur, më 12 shtator 1949, në Bylysh të Tepelenës, shkollën ushtarake “Skënderbej” e ka kryer në vitet 1963-1967, me rezultate mjaft të mira. Ato vite, të gjithë skënderbegasit që mbaronin shkëlqyeshëm dërgoheshin për studime në Universitetin e Tiranës. Kështu në 1968-1972, studioi në Fakultetin e Historisë, në degën Histori-Gjeografi. Pas një kursi pasuniversitar ushtarak në vitet 1972-1973, titullohet oficer aktiv më 1973. Nis punën si pedagog filozofie në shkollën e kuadrove të Korpusit Vlorë, për të vazhduar në detyrat shef kulture në brigadë artilerie, shef zbulimi grupi, shef i propagandës dhe kulturës në korpus dhe instruktor për edukim kulture në Ministrinë e Mbrojtjes, deri në vitin 1992, kur del në rezervë.

Ai punoi për disa vite mësues i historisë dhe në vitin 1999 emërohet specialist për marrëdhënie me publikun, në Ministrinë e Mbrojtjes. Në vitin 2000 emërohet drejtor i Qendrës Kulturore të Forcave të Armatosura deri në fund të vitit 2002. Më tej kreu detyrat si shef i degës së Marrëdhënieve Civile-Ushtarake në Komandën e Forcave Tokësore, si dhe si kryeredaktor i revistës “Tokësori” në vitet 2003-2005.

Në fillim të muajit mars 1999, u emërua në Ministrinë e Mbrojtjes, në Drejtorinë e Marrëdhënieve Publike, i shkëputur nga FA nga korriku i vitit 1992. E nisi punën kur ethet e luftës, ose të një prag-lufte, kishin përfshirë Veriun e Shqipërisë, por ndihej kudo dhe në vend. Kjo vërehej qartë nga mos nënshkrimi i marrëveshjes në Konferencën e Rambujesë nga pala serbe, dhe se lufta po trokiste në kufijtë veriorë të Shqipërisë. Ushtria shqiptare, pas shkatërrimit absurd të vitit 1997, ishte ngritur dhe, me stërvitje intensive në veri të vendit, në veçanti në rajonin e Divizionit të Kukësit, ishte e aftë dhe e organizuar për të përballuar çdo provokim e sulm të mundshëm të ushtrisë serbe. Ushtarakët e këtij divizioni kishin me shumë se 17 muaj në gatishmëri luftarake, ku ditë e natë qëndronin në vëzhgim të pandërprerë. Beshiri, në librin “Nga pragu i luftës në paqe” shkruan se këtë periudhë tepër të vështirë e kam përjetuar me emocione të mëdha për sakrificat që bënë këta oficerë e ushtarë heronj. Nisur nga këto përjetime në kohën e krizës dhe të përballimit të konfliktit në Veri nga Forcat tona të Armatosura, në mënyrë modeste, kam paraqitur kronologjikisht një ditar nëpërmjet reportazheve, kronikave e skenarëve letrare.

Ja çfarë shkruan ai në librin e tij “Ditë e hapur” në Divizionet “Labëria” dhe “Morava”: “...Në njësi dhe reparte të ushtrisë po praktikohen eksperimenta të ushtrive të NATO-s, në fushën e marrëdhënieve publike. Kjo edhe si rezultat i një pune këmbëngulëse dhe kërkuese të Drejtorisë së Marrëdhënieve Publike. E veçantë është për t'u përmendur shkëmbimi i përvojës me ushtritë e NATO-s dhe me ato të partneritetit. Mjaft kuadro kishin marrë kualifikimin e domosdoshëm në shumë ushtri si në SHBA, Angli, Itali, Gjermani në Zvicër e tjera. Këto kualifikime dhanë frytet e veta. Në divizionin “Labëria” në Gjirokastrë u organizua “Ditë e hapur”. Populli i Gjirokastrës e ndoqi nga afër këtë aktivitet dhe e vlerësoi për vlerat dhe emocionet që iu krijoi. Theksin e këtij aktiviteti, - thotë Beshiri, - e vendosëm tek një problem të karakterit praktik dhe metodik, duke i dhënë ‘Ditës së Hapur’ misionin që ‘Ushtria është nderi i kombit’. Krijimi i modelit të ditës së hapur sipas përvojës së ushtrive të NATO-s, si dhe propagandimi i arritjeve të divizionit në drejtimet kryesore të veprimtarisë së tij në fushën e gatishmërisë

e të përgatitjes luftarake, të forcimit të lidhjeve të ushtrisë me popullin, të konsolidimit të bashkëveprimit me organet e pushtetit lokal, organizatat jo qeveritare dhe institucionet shtetërore, ishte një prurje e re dhe e gjetur për kohën dhe momentin. Tërë aktiviteti pati një strategji, në realizimin e vazhdimësisë dhe krijimit të një përvojë të re me qëllim që publiku i gjerë të afrohej në repartin ushtarak, ta ndiente veten si pjesë përbërëse të ushtrisë, dhe të rriste interesimin për problemet e ushtrisë dhe të vetë ushtaraku për t'u integruar më mirë në jetën shoqërore. Publiku i gjerë i rretheve të Jugut e në veçanti populli i Gjirokastrës, efektivat aktive të divizionit ‘Labëria’, familjet e ushtarakëve, prindër të ushtarëve, veteranë dhe familje dëshmorësh, familje të ushtarakëve të rënë në krye të detyrës; nxënës shkollash, studentë të rinj; punonjës të institucioneve shtetërore dhe të organizatave jo qeveritare; deputetë e pushtetarë lokalë të Jugut, përfaqësues të organizmave ndërkombëtarë, gazetarë të medias lokale qendrore e ndërkombëtare, përfaqësues të institucioneve e besimeve fetare. Pocest, Dibër 1999. Sapo hyn në repartin e shumë njohur të

brigadës së tankeve, ve re një pamje festive, ku në një parullë të madhe shkruhej ‘Portat e hapura-99’, Pocest. Në këtë ditë festive qindra njerëz, prindër dhe të afërm të ushtarëve të kësaj njësie, veteranë të LANÇ-it, ushtarakë në rezervë, që kanë lidhur jetën me ushtrinë dhe repartin tankist, përfaqësues të pushtetit lokal, kishin ardhur dhe mbushur të gjitha ambientet e njësisë tankiste”.

Beshir Roka kujton se mbi të gjitha të binte në sy ardhja e fëmijëve artistë dhe të ushtarakëve të brigadës. “Kjo përvojë e re që zbatohet në ushtritë përëndimorë të NATO-s, ‘Ditë e hapur’, ishte një veprimtari e bukur, një përvojë e re, me informacion të dobishëm, ku u dha qartë mesazhi se populli i komunitetit ka një zemër me ushtrinë, jeton me të dhe e quan veten të radhitur me strukturën ushtarake të garnizonit.”

Në veprimtarinë e tij studimore, Beshir Roka na vjen fillimisht me vëllimin me tregime “Zhgënjimi”, në vitin 1996, dhe novela me titull “Kur u gdhimë Evropë”, të botuar në vitin 1999. Ndërsa në vitin 2000 boton vëllimin “Kush e ndolli errësirën”, për t'u pasuar me vëllimin me poezi “Në varkën e Noes”, të botuar në vitin 2001. Vëmendje i ka kushtuar botimit të monografive si “Nga pragu i luftës në Paqe” në vitin 1999, “Mirënjohje Zvicër” në vitin 2002, “Copëza jete me Tokësore” në vitin 2003 dhe në vitin 2005 “Ndjema zemrën Berlin”.

Ai është marrë dhe me përkthime, ku vend zënë dhe botimet për “Doktrinë NATO për CIMIC 2004-2005”, “Civil military realtionship in complex emergencies; an ISAC reference paper 28 June 2004” dhe “Civil military cooperation: a new tool for peacekeepers”, në vitin 2005.

Gjithashtu ai ka realizuar dhe dokumentarë të publikuar në RTSH, si “Ditë qëndrese 1999”, “Ushtria midis dhimbjes dhe mbrojtjes”, “Ditë të hapura në Divizionin Labëria dhe Morava”, etj.

Për punë të kujdesshme dhe veprimtari të larmishme në detyrat e kryera në vite është dekoruar me “Urdhrin e Shërbimit Usharak klasi III”, me medalje e “Shërbimit Usharak”, dhe medalje “Për shërbime të shquara”, si dhe mjaft certifikata, fletëlavdërimi dhe nderi.

Përshtati: MIMOZA GOLIKJA

NATO, Kina dhe Indo-Paqësori

Tashmë, kur janë vetëm dy muaj nga dy vjetori luftës në Ukrainë, ne shohim se kjo luftë ka nënvizuar ndërvarësinë gjeopolitike në rritje midis rajoneve Euro-Atlantike dhe Indo-Paqësorit dhe nga ana tjetër, Kinës, që ka ndihmuar Rusinë të zbusë presionin ekonomik dhe politik perëndimor.

Në të vërtetë, imazhi i Pekinit në Evropë është dëmtuar pasi është përhapur perceptimi i mbështetjes së heshtur për sulmin e Moskës ndaj rendit euroatlantik të sigurisë dhe normave globale. Anasjelltas, mbështetja diplomatike, ekonomike dhe ushtarake nga partnerët e Indo-Paqësorit si Australia, Japonia, Zelanda e Re dhe Republika e Koresë ka ndihmuar në forcimin e qëndrueshmërisë së Ukrainës dhe ruajtjen e normave globale. Më gjerësisht, lufta ka shkaktuar një debat intensiv në Shtetet e Bashkuara rreth asaj se si të pajtohet nevoja për të ndihmuar Ukrainën, duke ruajtur fokusin në kërcënimin që Kina paraqet në Indo-Paqësor. Ky debat vazhdon të ngrejë pyetje në lidhje me implikimet e priorizimit të SHBA-së për marrëdhëniet transatlantike dhe sigurinë evropiane. Sigurisht, lufta ka nënvizuar qendrën e NATO-s në rendin e sigurisë euroatlantike. Ndihma ndaj Ukrainës dhe forcimi i parandalimit në pjesën lindore të Aleancës janë bërë prioritetet kryesore politike dhe strategjike të NATO-s. Megjithatë, aleatët njohin rëndësinë në rritje të ngritjes strategjike të Kinës dhe dinamikës gjeopolitike Indo-Paqësorit për sigurinë euroatlantike, si dhe rëndësinë e tyre për konkurrencën ushtarake globale, inovacionin teknologjik dhe rritjen ekonomike. Në të vërtetë, debatet se si të merren me sfidat rreth rritjes strategjike të Kinës ose si të forcohet bashkëpunimi me partnerët kryesorë në rajonin Indo-Paqësor kanë fituar tërheqje në qarqet e NATO-s kohët e fundit. Thënë kështu, rezervat e vazhdueshme të aleatëve rreth inkuadrimit të Kinës si një kërcënim për sigurinë ndaj NATO-s ose angazhimit të drejtpërdrejtë në Indo-Paqësor gjenerojnë njëfarë pasigurie rreth fushëveprimit dhe të ardhmes së agjendave të NATO-s në Kinë dhe Indo-Paqësor për këtë çështje, ose, edhe si lidhen ato ndaj njëri-tjetrit.

NATO dhe Kina, adresimi i sfidave

Interesi në rritje i NATO-s për Kinën është zhvilluar në sfondin e përcaktimit të Pekinit si një "konkurrent strategjik afatgjatë" në Strategjinë e Sigurisë Kombëtare të SHBA-së për vitin 2017 dhe realizimit në rritje të Evropës për implikimet strategjike të rritjes së Kinës. Të dy administratat Trump dhe Biden kanë kërkuar të zgjerojnë bashkëpunimin transatlantik mbi Kinën, të motivuar nga besimi se mbështetja më e madhe evropiane për politikën e SHBA-së është çelësi për të adresuar në mënyrë efektive sfidat ekonomike, politike dhe strategjike që lidhen me rritjen e Kinës. Ndërsa Uashingtoni ka vënë shumë theks në diskutimin me BE-në dhe vendet individuale evropiane se si të trajtohen më së miri sfidat gjeo-ekonomike, teknologjike dhe diplomatike që lidhen me ngritjen dhe sjelljen e Kinës, NATO është bërë gjithashtu në Kinë një vektor gjithnjë e më i rëndësishëm i bashkëpunimit transatlantik.

Kina u njoh zyrtarisht si një temë e rëndësishme për NATO-n për herë të parë në samitin e Londrës 2019, kur krerët e shteteve dhe qeverive të Aleancës argumentuan se "ndikimi në rritje dhe politikën ndërkombëtare të Pekinit paraqesin mundësi dhe sfida që ne duhet t'i trajtojmë së bashku si një Aleancë". Kjo deklaratë hapi rrugën për një debat gjithnjë e më thelbësor brenda NATO-s, me SHBA-të, të mbështetura kryesisht nga Mbretëria e Bashkuar, duke u kërkuar vazhdimisht aleatëve që të mendojnë më seriozisht për implikimet strategjike të rritjes së Kinës. Që atëherë, disa aleatë kanë vazhduar të ngrenë pyetje në lidhje me agjendën e NATO-s për Kinën, duke u shqetësuar se mund të ndërprejë bashkëpunimin e tyre politik dhe ekonomik me Pekinin, si dhe duke këmbëngulur që Aleanca duhet të fokusohet në mandatin e saj kryesor (sigurinë euroatlantike) dhe të përmbahet nga zgjerimi, fushëveprimi i saj gjeografik ose funksional, jo më pak duke pasur parasysh nevojën për t'i dhënë përparësi Evropës Lindore.

Deklarata e Londrës 2019 u pasua nga "NATO 2030", një proces konsultimi i nisur nga Sekretari i Përgjithshëm për të reflektuar mbi drejtimin e ardhshëm të Aleancës, i cili përfshinte një raport nga një grup i pavarur ekspertësh. Fakti që raporti i Grupit të Reflektimit 2030 nuk ishte një dokument zyrtar i NATO-s u dha hartuesve liri më të madhe për një sërë çështjesh, përfshirë Kinën. Veçanërisht, raporti paralajmëroi aleatët për "sfidat e njëkohshme gjeopolitike dhe ideologjike të paraqitura nga Rusia dhe Kina" dhe i kërkoi NATO-s "të mbetet platforma rreth së cilës Aleanca organizohet për një epokë sfidash vërtet globale". Ky veprim u bë për të kapërcyer një interpretim të ngushtë gjeografik ose funksional të NATO-s, ndërsa njohu qendrën e sigurisë në rajonin euroatlantik, raporti i vitit 2030 nënvizoi gjithashtu natyrën politike të NATO-s dhe shtrirjen globale, duke synuar kështu vendosjen e themeleve, për një agjendë më thelbësore të Kinës. Gjithashtu, raporti lidhi nevojën për të trajtuar sfidën e Kinës në nivel global dhe adresimin e konkurrencës së njëkohshme gjeopolitike dhe ideologjike me forcimin e bashkëpunimit me partnerët kryesorë në Indo-Paqësor, veçanërisht Australinë, Japoninë, Zelandën e Re dhe Republikën e Koresë. Madje ai theksoi për "fillimin e diskutimeve të brendshme për një partneritet të mundshëm të ardhshëm me Indinë". Edhe pse jo një dokument zyrtar i NATO-s, raporti i vitit 2030 përbën padyshim deklaratën më të gjerë të NATO-s për Kinën deri më sot dhe ka ndihmuar në hapjen e rrugës për një diskutim më thelbësor brenda Aleancës.

Në komunikatën e Samitit të Brukselit të vitit 2021, liderët e NATO-s i kushtuan dy paragrafë të plotë Kinës, në të cilët ata pohuan në mënyrë të qartë se "ambicet e deklaruara dhe sjellja e vendosur e Kinës paraqesin sfida sistematike për rendin ndërkombëtar të bazuar në rregulla dhe për fushat që lidhen me sigurinë e Aleancës". Ata vunë në dukje gjithashtu një sërë problemesh konkrete, si zgjerimi i arsenalit bërthamor të Kinës, bashkëpunimi i saj ushtarak në rritje me Rusinë, strategjia e saj e bashkimit civilo-ushtarak dhe veprimet e saj në hapësirë, hapësirën kibernetike dhe dezinformimin. Në të njëjtën kohë, komunikata përsëriti rëndësinë e mbajtjes së një dialogu të hapur me Kinën.

Nga ana tjetër bazuar në Samitin e Brukselit, Koncepti Strategjik i miratuar nga aleatët në Samitin e Madridit 2022, ofron një analizë të detajuar se si veprimet e Kinës sfidojnë vlerat dhe interesat thelbësore të NATO-s dhe denoncon përdorimin e levave ekonomike nga Kina, për të krijuar varësi strategjike. Ai vë theksin në përpjekjet përforcuese reciproke të Kinës dhe Rusisë për të nënvlerësuar rendin ndërkombëtar të bazuar në rregulla, i cili bie ndesh me vlerat dhe interesat tona, dhe paralajmëron për nevojën për të "mbrojtur kundër taktikave dhe përpjekjeve shtrënguese të Kinës për të përçarë Aleancën". Këtë verë, në samitin e vitit 2023 në Vilnius, përveç riazfirmimit të gjuhës

nga Madridi, liderët e NATO-s i kërkuar Kinës "të dënojnë luftën e agresionit të Rusisë kundër Ukrainës, të përmbahet nga mbështetja e përpjekjeve luftarake të Rusisë, të pushojë së përforcuari narrativën e rreme të Rusisë duke fajësuar Ukrainën dhe NATO-n dhe për t'iu përmbajtur qëllimeve dhe parimeve të Kartës së OKB-së për luftën e agresionit të Rusisë kundër Ukrainës".

Agjenda e NATO-s për Kinën

Agjenda e NATO-s për Kinën mund të ndahet në tre nivele analize. E para është globale dhe lidhet me nocionin se Kina është i vetmi vend që mund të përbëjë vërtet një sfidë të qëndrueshme dhe shumëdimensionale për sistemin ndërkombëtar. Kjo ide shfaqet dukshëm në Strategjinë e Sigurisë Kombëtare të SHBA-së për vitin 2022 dhe reflektohet gjithnjë e më shumë në gjuhën e NATO-s, megjithëse Kina shpesh bashkohet me 'aktorë të tjerë autoritarë'. E para nga kjo dritë, Kina përbën një sfidë për një sistem ndërkombëtar që ende reflekton kryesisht vlerat dhe interesat transatlantike. Niveli i dytë lidhet me faktin se Kina sfidon sigurinë euroatlantike në një sërë mënyrash. Disa nga këto janë më të drejtpërdrejta dhe kanë të bëjnë me faktin se Kina ka aftësi globale detare, kibernetike, hapësirore ose ICBM, me praninë ushtarake të Kinës në detet Baltik ose Mesdhe nëpërmjet ushtrimeve dhe vizitave në port, pronat në Evropë dhe me infrastrukturën e saj kritike. Kjo ka të bëjë me zonën e drejtpërdrejtë të përgjegjësisë së NATO-s, dhe mund të ndikojë në logjistikën, lëvizshmërinë ushtarake dhe komunikimet e Aleancës, por edhe Afrikën dhe Lindjen e Mesme. Pra, ekziston një konsensus në rritje brenda Aleancës se aftësitë dhe aktivitetet globale të Kinës brenda Euro-Atlantikut më gjerë duhet të monitorohen nga afër. Nga ana tjetër, mbështetja e heshtur e Kinës për sulmin e Rusisë ndaj arkitekturës gjeopolitike evropiane përbën një sfidë më të tërthortë për sigurinë euroatlantike, por ndoshta një sfidë më të rëndësishme për NATO-n, siç u njoh në mënyrë të qartë në Konceptin Strategjik të 2022-shtit dhe në Komunikatën e Samitit të Vilnius-it 2023". Niveli i tretë i analizës, i cili prek NATO-n më pak drejtpërdrejt, por është ndoshta më i rëndësishmi, lidhet me sfidën e Kinës ndaj arkitekturës së sigurisë së Indo-Paqësorit. Edhe pse NATO mbetet para së gjithash një organizatë euro-atlantike e sigurisë, ka një njohje në rritje se sfida e Kinës ndaj sigurisë Indo-Paqësorit është edhe sistematikisht e rëndësishme, duke pasur parasysh qendrën ekonomike, teknologjike dhe strategjike të Indo-Paqësorit në politikën globale, dhe jashtëzakonisht e rëndësishme për SHBA-në, dhe kështu indirekt NATO-n, duke pasur parasysh rëndësinë e Amerikës në sigurinë euroatlantike.

Debati i NATO-s për Kinën ka vuajtur nga një shkallë e konsiderueshme e ndarjes, ndoshta për të qetësuar aleatët më skeptikë. Megjithatë, njohja në rritje se dimensionet e lartpërmendura "globale, "euro-atlantike" dhe "ndër-teatrore" rrjedhin në njëra-tjetër, po i hap rrugën një qasjeje më koherente të NATO-s ndaj Kinës.

NATO dhe Indo-Paqësori

Bashkëpunimi i Aleancës me partnerët kryesorë në Indo-Paqësor, (Australi, Japoni, Zelandën e Re dhe Republikën e Koresë) ka një histori. Fakti që këto vende janë të gjitha aleatë të traktateve të SHBA-së, tashmë nënvizon nivelin e tyre të lartë të përputhshmërisë me Aleancën për sa i përket perspektivës së sigurisë, standardeve ushtarake si dhe vlerave politike. Edhe pse përpjekjet për të zhvilluar lidhje zyrtare me vendet e Indo-Paqësorit kthehen në vitet e Luftës së Ftohtë, Aleanca ka zhvilluar kryesisht mekanizmat e saj zyrtarë për bashkëpunimin politik me palët e treta në periudhën e pas Luftës së Ftohtë. Në vitet 1990, Aleanca filloi dialogët e përkushtuar të partneritetit rajonal me vendet në gjinjesinë më të gjerë euroatlantike, përkatësisht hapësirën ish-sovjetike, Mesdheun dhe Lindjen e Mesme. NATO ka mbajtur gjithashtu dialog politik ad-hoc me vende të tjera, duke përfshirë ato në Indo-Paqësor. Megjithatë, ishte në kontekstin e angazhimit të NATO-s në Afganistan që u shfaqën mundësi më konkrete për të zyrtarizuar shumë prej këtyre partneriteteve. Në të vërtetë, operacioni i NATO-s në Afganistan kryesoi gjatë një periudhe bashkëpunimi në rritje midis shumë prej këtyre partnerëve dhe Aleancës, politikisht, financiarisht dhe madje edhe operacionalisht, me Australinë që dallohej përmes kontributit të saj të forcave të rëndësishme. Nga viti 2010 e në vazhdim, NATO krijoi një mekanizëm të quajtur Paketa e Aktiviteteve të Përshtatura Individuale të Bashkëpunimit, që i lejon asaj të strukturojë bashkëpunimin me të ashtuquajturit Partnerët në mbarë globin, një kategori që deri më sot përfshin Australinë, Kolumbinë, Irakun, Japoninë, Republikën e Koresë, Mongolinë, Zelandën e Re, Pakistanin dhe Afganistanin, megjithëse ky partneritet aktualisht është pezulluar. Megjithatë, vetëm në procesin e reflektimit të vitit 2030 NATO filloi

të ketë takime me katër partnerët e saj Indo-Paqësorë njëkohësisht, duke nënvizuar kështu rëndësinë e rajonit. Vendimi për të ftuar liderët e këtyre partnerëve në samitet e Madridit dhe Vilniusit përbën një tjetër hap simbolik në këtë drejtim. Megjithatë, lidhjet dypalëshe dhe marrëveshjet individuale të partneritetit mbeten mjetet kryesore të bashkëpunimit, jo më pak për shkak të divergjencave të rëndësishme në drejtim të mënyrës sesi partnerët e ndryshëm në rajonin Indo-Paqësor e konceptojnë marrëdhënien e tyre me NATO-n.

Adresimi i sfidave që lidhen me ngritjen e Kinës dhe forcimi i bashkëpunimit me partnerët Indo-Paqësor janë të lidhura qartë, jo më pak pasi këto vende, veçanërisht Japonia dhe Australia, janë bërë gjithnjë e më të kujdesshëm ndaj rritjes së Kinës vitet e fundit. Në të vërtetë, aleatët e NATO-s e kuptojnë se dialogu i tyre me vendet e Indo-Paqësorit mund t'i ndihmojë ata të kuptojnë më mirë sfidat që lidhen me ngritjen e Kinës. Megjithatë, dialogu midis NATO-s dhe partnerëve të saj Indo-Paqësor në përgjithësi anashkalon lidhjet e qarta ose me Kinën ose me një rol të NATO-s në vetë rajonin Indo-Paqësor, pasi të dyja palët janë të interesuara të përcaktojnë bashkëpunimin e tyre në terma "pozitiv" dhe të shpërndajnë nocionin e një zgjerimi të NATO-s në Indo-Paqësor. Pjesërisht si rezultat i kësaj, bashkëpunimi i NATO-s me partnerët në Indo-Paqësor është përshtatur në përgjithësi në terma të gjerë, transnacionalë, duke theksuar nevojën për të mbështetur normat globale, për të trajtuar sfidat transnacionale si terrorizmi ose lidhja e sigurisë klimatike, dhe duke identifikuar fusha si kibernetike apo dezinformata, si fushat më premtuese për të çuar më tej bashkëpunimin.

NATO dhe Indo-Paqësori,

prioritetet strategjike dhe operacionale

Pavarësisht progresit të kohëve të fundit, veçanërisht në samitet e Madridit dhe Vilniusit, vazhdon të shfaqet një tension themelor mbi axhendat e NATO-s në Indo-Paqësor dhe Kinë. Nga njëra anë, ekziston njohja në rritje në qarqet e NATO-s se dinamikat gjeostrategjike në rajonet Euro-Atlantike dhe Indo-Paqësorit po ndërthuren gjithnjë e më shumë, dhe si aleatët e NATO-s ashtu edhe vendet Indo-Paqësorit janë të shqetësuar në mënyrë progresive për parandalimin në një kontekst të fuqisë së madhe. Nga ana tjetër, Aleanca ka vërejtje politike në lidhje me inkuadrimin e Kinës si një kërcënim sigurie për NATO-n dhe angazhimin e drejtpërdrejtë në Indo-Paqësor. Kjo komplikohet më tej nga fakti se si NATO ashtu edhe partnerët e saj në Indo-Paqësor, i japin përparësi rajoneve të tyre përkatëse. Ka pyetje në lidhje me shtrirjen ose kufijtë e agjendave të NATO-s për Kinën dhe Indo-Paqësorin, të cilat shpesh janë të përshtatura ose shumë gjerësisht (nevoja për të mbështetur rregullat globale dhe për të trajtuar kërcënimet transnacionale) ose shumë ngushtë (aktivitetet ushtarake të Kinës). Nga njëra anë NATO dhe partnerët e saj Indo-Paqësorë kanë prioritetet strategjike dhe operacionale shumë të ngjashme, si të forcohet parandalimi përballë revizionizmit të fuqive të mëdha dhe si të gjenerohen forcat, konceptet operacionale, aftësitë dhe teknologjitë e kërkuara për këtë qëllim. Edhe nëse referenca e tyre kryesore e kërcënimit ose zona e përgjegjësisë është me të vërtetë e ndryshme, fakti që sfidat me të cilat përballen janë kaq të ngjashme nënvizon ekzistencën e sinergjive të rëndësishme dhe potencialin për bashkëpunim të strukturuar në fusha kyçe si planifikimi operacional, zhvillimi i aftësive ose inovacioni ushtarako-teknologjik. Nga ana tjetër, frenimi i Kinës në Indo-Paqësor mund të vendosë një tendosje të përhershme mbi planifikimin dhe burimet ushtarake të SHBA-së, të cilat përbëjnë qendrën e gravitetit të sigurisë euroatlantike. Ndonëse mund të mos ketë nevojë për seli aleate ose asete të përhershme ushtarake në Indo-Paqësor, kjo do të thotë se Aleanca duhet të ketë sy dhe veshë në Indo-Paqësor dhe të jetë e përgatitur për të reaguar ndaj një emergjence të Indo-Paqësorit, duke ndihmuar ushtrinë amerikane dhe plotësimin e boshllëqeve të mundshme të forcave amerikane në rajonin euroatlantik. Kjo kërkon lidhje më të forta me komandat përkatëse strategjike dhe taktike të nivelit rajonal (veçanërisht INDO-PACOM), me Japoninë dhe Australinë (duke pasur parasysh rëndësinë e tyre në parandalimin Indo-Paqësor), nëpërmjet më shumë dialogëve dhe stërvitjeve ushtarake dhe shkëmbimeve arsimore. Në lidhje me këtë, forcimi i lidhjes midis NATO-s dhe partnerëve në Indo-Paqësor në fusha si planifikimi i mbrojtjes, zhvillimi i aftësive ose inovacioni ushtarak do të ndihmonte SHBA-në të parashikonte presionet e panevojshme mbi gjerësinë e brezit strategjik të saj, të identifikojnë mënyra për të adresuar ose zbutur presione të tilla dhe të gjenerojnë aftësi, sinergji industriale dhe teknologjike. Vendosija e parandalimit në qendër të agjendave të NATO-s, Kina dhe Indo-Paqësori, mund të pajtohet me paralajmërimet ekzistuese politike dhe strategjike.

KOLONEL HYSNI GJERGJI

“Militarizimi i internetit” dhe impakti në politikat e sigurisë

S eti i dokumenteve të sigurisë kombëtare dhe veçanërisht ato ushtarake të domaineve tokësorë, detarë, ajrorë dhe hapësinorë, është i përfshirë dhe po ndikohet nga interneti në përgjithësi dhe militarizimi i internetit në veçanti. Pranohet nga ekspertët e sigurisë, se po përjetojmë një “paradigmë”, ose një set konceptesh dhe doktrinash të ndryshueshme me shpejtësi, që përshijnë dhe ndikojnë njëra-tjetrën. Ato janë teoritë, metodat kërkimore, postulatet dhe doktrinën, të cilat formësojnë ligjshmërinë dhe fushën e veprimit dhe kontributin e tyre në një fushë të caktuar. Në SHBA, gjenerali Keith B. Alexander, kreu i parë i USCYBERCOM (komandës kibernetike), i tha Senatit se “militarizimi i internetit” në rrjetet kompjuterike po evoluon aq shpejt sa ka një “mospërputhje midis aftësive tona teknike për të kryer operacione dhe ligjeve të politikave qeverisëse të sigurisë, për t’u kundërvënë këtij kërcënimi”. Në Samitin e NATO-s 2023, në Vilnius, u miratua një dokument i ri për të rritur kontributin e mbrojtjes kibernetike në parandalimin e përgjithshëm dhe aftësinë e mbrojtjes të NATO-s. Koncepti integron tre nivelet e mbrojtjes kibernetike të NATO-s; politik, ushtarak dhe teknik, duke siguruar bashkëpunimin civilo-ushtarak në paqe, kriza dhe konflikte, si dhe angazhimin me sektorin privat, sipas rastit.

“Militarizimi i internetit” është faktori kryesor që çoi në rishikim të politikave të sigurisë së NATO-s dhe SHBA-së, i përkufizuar si përdorimi i internetit dhe platformave të tij nga shtetet në fushën e sigurisë kombëtare si brenda vendit, ashtu edhe për të mbrojtur veten nga çdo sulm i jashtëm. Militarizimi i internetit është shfrytëzuar nga shumë shtete totalitare, si përpjekje për të izoluar qytetarët e vet nga burime të tjera alternative informacioni. Duke monopolizuar internetin brenda vendit, shteti autoritar përforcon idetë dhe përforcon propagandën e duhur për qytetarët e tij, të cilët nuk kanë burime apo platforma të jashtme lajmsh alternative, që mund të ofrojnë informacione të ndryshme. Militarizimi i internetit zhvillon gjithashtu aftësinë për shtetet të ndërhyjnë në funksionimin e shteteve të tjera kundërshtarë. Për shkak se interneti është një domain publik, entet shtetërore e kanë aftësinë të ndërhyjnë në zgjedhje, duke përdorur burime online, të promovojnë propagandën në favor të tyre, apo kandidatëve të pëlqyer nga ato dhe në këtë mënyrë të cenojnë demokracinë dhe sigurinë kombëtare për vendet e shënjestruara nga ato. Në vitin 2011, Ron Deibert, nga Laboratori i Kanadasë, paralajmëroi për “militarizimin e hapësirës kibernetike”, pasi reagimet militariste ushtarake mund të mos jenë të përshtatshme dhe proporcionale. Lufta e bazuar në përdorime të caktuara të TI-ve brenda një strategjie ushtarake sulmuese ose mbrojtëse të miratuar nga një shtet dhe që synon ndërprerjen ose kontrollin e menjëhershëm të burimeve të armikut. Militarizimi mund të zhvillohet edhe brenda mjedisit informativ, me agjentë dhe objektiva që variojnë si në aspektin fizik dhe fusha jofizike. Qeveria kineze, për shembull, ka një kontroll strikt të përdorimit të internetit brenda vendit. Duke përdorur censurën, qeveria kineze e ka aftësinë të bllokojë çdo informacion që mund të mos jetë dakord me idetë dhe direktivat e Partisë Komuniste Kineze. Megjithatë, më shpesh qeveria është e interesuar të mos i censurojë këto postime, por të monitorojë se nga po postohen ato. Censuruesit monitorojnë rrjetin me qëllim bllokimin brenda vendit, për të parandaluar kryengritjet ose protestat. Censurët gjithashtu kanë qëllim të censurojnë faqet e individëve që mbështesin protestat kundër Kinës, në mënyrë që të mos përhapin më tej idetë e tyre. Me zhvillimin e përdorimit të internetit në Kinë, qeveria filloi të vendosë rregullore strikte që rrethojnë infrastrukturën e internetit, përdorimin komercial dhe social, si dhe pasojat e tij të mundshme politike. Kina ka krijuar një Sistem Kreditimi Social (SCS) për përdoruesit e saj publik të internetit, që synon të gjurmtojë “besueshmërinë”

dhe “besnikërinë” e individëve dhe organizatave që e përdorin hapësirën kibernetike. Pikët e fituara ose të humbura nëpërmjet këtij programi përdoren në përfitime, ose ndëshkime të përcaktuara nga qeveria. Ky sistem i shtoi një nivel mbikëqyrjes dhe censurës shtetërore të vendosur brenda vendit.

Në mënyrë të ngjashme, për të izoluar qytetarët e saj nga burimet e lajmeve të jashtme, Rusia krijoi internetin e saj të monitoruar në territorin e saj. Për ta bërë këtë, shteti bllokoi dhe delegjitimoi mediat, që mbanin mendime të kundërta për Vladimir Putin, si dhe idetë brenda partisë së tij. Ky “internet paralel” megjithëse nuk është plotësisht i izoluar, i mundëson qeverisë të kontrollojë atë që shihet nga qytetarët e saj, si dhe u jep autoriteteve shtetërore mundësinë për të mbyllur qeverinë, kur kërcënohet me një sulm në internet.

Lufta e Ruisë kundër Ukrainës ka nxjerrë në pah shkallën në të cilën aktivitetet kibernetike janë një tipar i konfliktit modern. Rusia gjithashtu ka intensifikuar veprimet e saj hibride kundër aleatëve dhe partnerëve të NATO-s, duke përfshirë edhe aktivitetet kibernetike keqdashëse. Ambicet e deklaruara të Kinës dhe politikat shtrënguese sfidojnë interesat, sigurinë dhe vlerat e NATO-s. Operacionet hibride dhe kibernetike të Kinës, retorika konfrontuese dhe dezinformimi, synojnë aleatët dhe dëmtojnë sigurinë e NATO-s. Aleatët e kundërshtojnë në mënyrë aktive numrin në rritje të vazhdueshëm të kërcënimeve, duke përfshirë sistemet e tyre politike demokratike si dhe infrastrukturën kritike, duke përfshirë këtu edhe luftën hibride. Si pasojë e militarizimit të internetit, mund të shkaktohet kompromentimi i sistemeve ushtarake kombëtare dhe të NATO-s, nga ushtritë kibernetike armiqësore, në komponentët C4ISTAR. “Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance, Targeting Acquisition and Reconnaissance”, të cilët janë përgjegjës për urdhrat dhe komunikimet, nga përdorimi qëllimor i “internetit të militarizuar” mund të çojë në përgjimin ose shkatërrimin e tyre si sistem.

Sipas kësaj perspektive në evoluim, nocioni i luftës kibernetike sjell një paradigmë të re edhe në doktrinën ushtarake. Pothuaj të gjithë shtetet pa përjashtim kanë themeluar tashmë ushtritë e tyre kibernetike si komanda më vete që operojnë në domain-in e 5-të luftës, përkrah atij tokësor, detar, ajror dhe hapësinor. Ushtritë kibernetike, janë quajtur një formacion ushtarakësh shumë të aftë në teknologjinë e informacionit dhe aftësitë kibernetike. Ushtritë kibernetike janë fuqia kibernetike ushtarake e re, që vendet përdorin për të ruajtur sigurinë kibernetike kombëtare. Oficerët e inteligjencës kibernetike mbledhin informacion se nga vijnë kërcënimet ndaj sistemeve të teknologjisë së informacionit (IT) dhe si funksionojnë ato. Militarizimi i hapësirës kibernetike përfshin

përdorimin subversiv të kompjuterëve dhe rrjeteve kompjuterike, për të promovuar një axhendë që mund të kthehet në sulme, vjedhje dhe sabotazhe virtuale që mund të shihen si luftë kibernetike, ose dhe mund të mashtrohen me të.

Ushtarët kibernetikë janë të trajnuar për të ekzekutuar operacione sulmuese në hapësirën kibernetike, për të kryer mbrojtjen e rrjetit kompjuterik dhe për të zbuluar aktivitetin keqdashës në fushën e betejës elektromagnetike, duke përdorur rrjete të avancuara si ushtarake ashtu edhe sisteme të armëve kibernetike.

Ka një debat mes ekspertëve ushtarakë dhe të sigurisë në lidhje me përkufizimin dhe paradigmen e fjalës së duhur gjatë trajtimit të luftës kibernetike, madje deri aty, nëse një e tillë ekziston. Një pikëpamje është se, termi është një emërtim gjuhësor i gabuar, pasi asnjë sulm kibernetik deri më sot nuk mund të përshkruhet si një luftë. Ushtritë kibernetike kanë të bëjnë me përdorimin e sulmeve kibernetike kundër një shteti armik, duke shkakuar dëme të krahueshme me luftën aktuale dhe/ose duke ndërprerë sistemet jetike kompjuterike. Disa objektiva të ushtrive kibernetike mund të jenë spiunazh, sabotim, propagandë, manipulim ose luftë ekonomike. Ekziston një debat se si duhet të përkufizohet lufta kibernetike dhe asnjë përkufizim absolut nuk është dakorduar gjerësisht. Ndërsa shumica e studiuesve, ushtarakëve dhe qeverive përdorin përkufizime që i referohen aktorëve shtetërorë dhe të sponsorizuar nga shteti, përkufizime të tjera mund të përfshijnë aktorë jo shtetërorë, siç janë grupet terroriste, kompani, grupe ekstremiste politike ose ideologjike, madje dhe hakera të pavarur.

Shembuj të përkufizimeve të propozuara nga ekspertë të fushës së sigurisë dhe inteligjencës janë si më poshtë. “Lufta kibernetike” përdoret në një kontekst të gjerë për të treguar përdorimin ndërshtrëtor të forcës teknologjike, brenda rrjeteve kompjuterike, në të cilat informacioni ruhet, ndahet ose komunikohet në internet.

Paulo Shakarian parashtron përkufizimin e mëposhtëm të “luftës kibernetike” në 2013, duke u mbështetur në përkufizimin e Clausewitz për luftën: “Lufta është vazhdimi i politikës me mjete të tjera”; Lufta me ushtritë kibernetike është një shtrirje dhe vazhdim e politikës me veprime të ndërmarra në hapësirën kibernetike nga aktorë shtetërorë ose jo shtetërorë që përbëjnë një kërcënim serioz për sigurinë e një kombi ose që kryhen në përgjigje të një kërcënimi të perceptuar kundër sigurisë së një kombi.

Në vitin 2012, Eugene Kaspersky, themeluesi i Kaspersky Lab, arriti në përfundimin se “terrorizmi kibernetik” është një term më i saktë se “lufta kibernetike”. Ai thekson se “me sulmet e sotme, nuk keni ide se kush e bëri atë ose kur do të godasin përsëri. Nuk është luftë kibernetike,

por terrorizëm kibernetik”. Howard Schmidt, ish-koordinatori i sigurisë kibernetike në administratën e Obamës, tha se “nuk ka luftë kibernetike”. Në vitin 2017, akademiku i Oksfordit Lucas Kello propozoi një term të ri, për të treguar sulmet kibernetike, megjithëse janë shumë të dëmshme, por efektet jo të dhunshme të të cilave nuk ngrihen në nivelin e luftës tradicionale. Veprime të tilla nuk janë as luftarake por dhe as paqësore. Edhe pse lufta me ushtritë kibernetike është më pak e dhunshme, efektet e tyre të dëmshme në ekonomi dhe shoqëri mund të jenë më të mëdha se ato të disa sulmeve të armatosura. Përveç sulmeve dixhitale hakmarrëse, vendet mund t’i përgjigjen sulmeve kibernetike me sanksione kibernetike të ekzekutuara nga ushtritë kibernetike. Ndonjëherë, nuk është e lehtë të zbulosh sulmuesin, por dyshimet mund të përqendrohen në një vend ose grup të caktuar vendesh. Në këto raste, sanksionet ekonomike të njëanshme dhe shumëpalëshe mund të përdoren në vend të luftës kibernetike.

Energjia, uji, karburanti, komunikimi dhe infrastruktura e transportit mund të jenë të prekshme shumë me pasojat ndaj ndërprerjeve si pasojë e militarizimit të internetit. Sfera civile është gjithashtu në rrezik, duke vënë në dukje se shkeljet e sigurisë tashmë kanë shkuar përtej numrave të kartave të kreditit të vjedhura dhe se objektivat e mundshëm mund të përfshijnë gjithashtu rrjetin e energjisë elektrike, trenat ose tregun e aksioneve. Decentralizimi, shpejtësia e evoluimit dhe gama e madhe e hapësirës kibernetike e bën jashtëzakonisht të vështirë drejtimin dhe kontrollin e saj nga perspektiva e politikave të sigurisë që mund të ndiqen.

Aktorët jo shtetërorë mund të luajnë një rol të madh në hapësirën e internetit të militarizuar, aq sa dhe aktorët shtetërorë, gjë që çon në pasojat të rrezikshme, ndonjëherë të paparashikuara dhe katastrofike. Grupe të vogla të zhvilluesve shumë të aftë të malware-ve janë në gjendje të ndikojnë po aq efektivisht në politikën globale dhe luftën kibernetike sa agjencitë më të mëdha qeveritare. Për shembull, prerja e kabllave të komunikimit nën ujë mund të gjymtojë rëndë disa rajone dhe vende në lidhje me aftësinë e tyre për luftë informacioni. Ndërprerjet masive të energjisë të shkaktuara nga një sulm kibernetik mund të prishin ekonominë, të largojnë vëmendjen nga një sulm i njëkohshëm ushtarak ose të krijojnë një sabotim dhe traumë kombëtare. Hakerët iranianë, ose Ushtria Kibernetike iraniane shkakuan një ndërprerje masive të energjisë elektrike për 12 orë në 44 nga 81 provincat e Turqisë, duke prekur 40 milionë njerëz. Propaganda në internetin e militarizuar, është përpjekje për të kontrolluar informacionin në çfarëdo forme që ai merr dhe për të ndikuar në opinionin publik. Është një formë e luftës psikologjike, përveçse përdor media sociale, faqe interneti të lajmeve të rreme dhe mjete të tjera dixhitale. Në vitin 2018, Sir Nicholas Carter, shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Ushtrisë Britanike deklaroi se ky lloj sulmi nga aktorë të tillë si Rusia “është një formë e luftës së sistemit që synon të delegjitimojë sistemin politik dhe social mbi të cilin bazohet forca jonë ushtarake”. Jowell dhe O’Donnell përcaktuan “propaganda është përpjekja e qëllimshme, sistematike për të formësuar perceptimet, manipuluar njohjet dhe sjelljen e drejtpërdrejtë për të arritur një përgjigje që çon përpara qëllimin e dëshiruar të propaganduesit”.

Objektivat e mundshëm në sabotazh të internetit përfshijnë të gjitha aspektet e internetit të militarizuar që nga antenat, tek ofruesit e shërbimeve të internetit, tek llojet e ndryshme të mjeteve të komunikimit të të dhënave dhe pajisjeve të rrjetit. Kjo përfshin: serverët në internet, sistemet e informacionit të ndërmarrjeve, sistemet e serverëve të klientëve, lidhjet e komunikimit, pajisjet e rrjetit dhe desktopët dhe laptopët në biznese dhe shtëpi. Rrjetet elektrike, rrjetet financiare dhe sistemet e telekomunikacionit konsiderohen gjithashtu të cenueshme, veçanërisht për shkak të tendencave aktuale në kompjuterizimin dhe automatizimin.

Punët e reja për njerëzit në epokën e AI-së

Kur "OpenAI" lëshoi softuerin e tij njerëzor "ChatGPT" në botë vitin e kaluar, një gjë ishte e qartë: këto sisteme të AI-së po vijnë për punët tona. Por mos i fshini njerëzit ende. Më shumë se një shekull më parë, ardhja e automobilitave ishte një lajm i keq për duar të qëndrueshme, por i mirë për mekanikën. Dhe AI-ja tashmë po krijon mundësi të reja. Këtu janë disa prej tyre.

Modele të mëdha gjuhësore si "GPT" e "OpenAI" dhe "LaMDA" e "Google" janë trajnuar për sasi të mëdha të dhënash të grumbulluara nga interneti për të njohur, gjeneruar dhe parashikuar gjuhën në sekuenca. Për industrinë e financave, kjo i bën ata paksa si të diplomuarit e rinj të kolegjit: Jo shumë përdorim pa udhëzime më të specializuara.

Zhvilluesit e brendshëm do ta ndryshojnë këtë, duke i futur modelet në modele të reja fjalësh që do t'i pajisin ata për të kryer më mirë funksione të tilla si përmbledhja e raportit vjetor të një kompanie ose duke udhëhequr një klient përmes një procesi aplikimi për kredi.

"Ajo drejt së cilës ne po shkojmë aktualisht është një numër i vogël kompanish që zhvillojnë këto modele të mëdha dhe më pas klientët - institucionet financiare - duke i marrë ato modele dhe më pas duke i trajnuar ato më mirë për qëllimet e tyre brenda vendit", - thotë Eric Ghysels, një profesor i ekonomisë dhe financës në Universitetin e Karolinës së Veriut, Chapel Hill.

Zhvilluesit e brendshëm do të hartojnë kurrikulën për këtë trajnim, duke zgjedhur të dhëna të reja dhe shpesh të pronarit për të përdorur modelet. Ata do t'i mësojnë modelet me ligjshmërinë dhe kuptimin financiar të fjalëve të tilla si "interes" dhe "derivativ" duke i pyetur ato dhe duke u përgjigjur me reagime konstruktive për përgjigjet e tyre. Së fundi, ata do t'i dorëzojnë modelet në një formë miqësore për përdoruesit për punonjësit dhe klientët.

Sfida për institucionet financiare, thotë Ghysels, do të jetë gjetja e njerëzve të kualifikuar për të bërë të gjitha këto.

Ndërsa AI-ja bëhet e aftë për të marrë më shumë punë që bëhen tani nga njerëzit, njerëzit do të duhet të përmirësojnë në mënyrë më agresive aftësitë e tyre për të qëndruar produktivë dhe të punësueshëm. "Rikualifikuesi", një lloj i ri mësuesi, do t'i ndihmojë njerëzit të qëndrojnë një hap përpara makinave.

Ndërsa AI-ja evoluon, kompanitë do t'u japin vlerë në rritje specialistëve që mund të udhëheqin një zhvillim kaq kritik njerëzor. "Mësuesit e kishin keq gjatë revolucionit industrial. Shikoni se sa paguhen", - thotë Stephen Messer, bashkëthemelues dhe kryetar i "Collective", i cili ka zhvilluar një model themeli që prodhon njohuri rreth parashikimit dhe rritjes së të ardhurave. "Tani, unë mendoj se mësuesit do të kalojnë një revolucion për shkak të AI-së".

Rikualifikuesit do të duhet të kuptojnë talentet që kërkojnë organizatat ndërsa teknologjia ecën përpara. "Kjo u vë një barrë punonjësve dhe kompanive që të qëndrojnë relevante", - thotë Keith Peiris, bashkëthemelues dhe shef ekzekutiv i "Tome", një startup me një platformë gjeneruese të tregimit dhe prezantimit të inteligjencës artificiale. "Në 'botën e vjetër', të AI-së para gjeneruese, ndoshta ju duheshin 100 njerëz për të ndërtuar një kompani... Me AI-në gjeneruese, ndoshta mund ta ndërtonit atë kompani me 30 njerëz."

Harqet e reja të zhvillimit të karrierës tashmë po marrin formë për shkak të AI-së gjeneruese, sipas Peiris, i cili është i trajnuar në inxhinierinë e nanoteknologjisë dhe është një veteran i "Facebook" dhe "Instagram". "Profesionistët e shitjeve po mësojnë zhvillimin e uebit dhe shkrimin e kopjimit. Tregtarët po bëhen më të zhytur në dizajn grafik", - thotë ai. "Profesionistët e HR po marrin përsipër 'punën ligjore' dhe po bëhen paralegalë, duke përdorur mjete ligjore të AI-së".

Firmat financiare që mbështeten në AI për

parashikimin dhe vendimmarrjen do të kenë nevojë për njerëz që të parashikojnë shtytësit e të menduarit të një modeli.

Ndryshe nga softueri konvencional, logjika pas daljes së aplikacioneve të tilla si "ChatGPT" e "OpenAI" është zakonisht e errët. Kjo mund të jetë mirë kur ato përdoren për të gjeneruar gjëra të tilla si receta dhe poezi, thotë Dinesh Nirmal, nënkryetar i lartë i IBM Software, por jo nëse ata mbështeten për gjëra të tilla si caktimi i rezultateve të kreditit, optimizimi i portofoleve të investimeve dhe parashikimi i bilanceve të likuiditetit.

"Inteligjenca artificiale e biznesit ose sipërmarrjes, e cila u shërben firmave dhe organizatave, ka të bëjë me "shpjegueshmërinë", - thotë Nirmal.

Klientët do të duan të dinë pse kërkesa e tyre për kredi u refuzua. Rregullatorët e bankave do të

kërkojnë që disa vendime të shpjegohen.

Psikoterapistët e AI-së do të vlerësojnë edukimin e një modeli, duke shqyrtuar të dhënat e tij të trajnimit për gabimet dhe burimet e paragjyqimeve. Ata mund të ulin modelet të AI-së përballë tyre, duke i hetuar me pyetje testimi. Kompani të tilla si IBM, "Google" dhe "Microsoft" po garojnë për të nxjerrë mjete të reja që përcaktojnë sasinë dhe grafikojnë proceset e mendimit të një AI-je, por si testet "Rorschach" ato kërkojnë që njerëzit të interpretojnë rezultatet e tyre.

Të kuptuarit e arsytimit të një AI-je do të jetë vetëm gjysma e punës, thotë Alexey Surkov, partner dhe drejtues global i menaxhimit të rrezikut të modelit në "Deloitte & Touche". Gjysma tjetër do të nënshkruajë për aftësinë mendore të një modeli për detyrën në fjalë. "Pavarësisht se sa të

sofistikuar bëhen modelet dhe sistemet, - thotë Surkov, - ne si njerëz jemi në fund të fundit përgjegjës për rezultatet e përdorimit të atyre sistemeve."

"Psikoterapist" mund të jetë një shtrirje për një titull pune në disa firma financiare. Surkov sugjeron menaxherin ose kontrolluesin e rrezikut të AI-së si alternativë.

Si e programoni një sistem AI si "ChatGPT" që mund të bisedojë me ju, njësoj si një njeri? Ju flisni me të. Ose, më saktë, ju punësoni një inxhinier të shpejtë për ta bërë këtë. Inxhinieria e shpejtë është një klasë pune në zhvillim që ndodhet diku midis programimit dhe menaxhimit. Në vend të përdorimit të gjuhëve të komplikuar të programimit kompjuterik si "Python" ose "Java", inxhinierët e shpejtë do t'i përshkruajnë udhëzimet e tyre për sistemet e AI-së në anglisht të thjeshtë, duke krijuar mënyra të reja për të shfrytëzuar fuqinë e sistemeve themelore të AI-së.

Kjo është ajo që bën klasa e re e inxhinierëve të prodhuesit të softuerit ligjor "Casetext" me asistentin ligjor të bazuar në AI të quajtur "CoCounsel". Jake Heller, shefi ekzekutiv i kompanisë, thotë se ai po punëson inxhinierë të shpejtë për të ndërtuar aftësitë e "Counsel", duke udhëzuar chatbotin e AI-së, ndoshta me një mijë fjalë apo më shumë, se si të kryejë detyra të ndryshme ligjore. Gjuha që përdorin inxhinierët e shpejtë është e saktë dhe e qartë, duke shpjeguar se si të rishikohen dokumentet, të përmbledhen kërkimet ose të rishikohet dhe modifikohet një kontratë. Për shembull, një inxhinier i shpejtë mund të fillojë të përvijojë udhëzime për një memo të Këshilltarit, duke treguar nivelin e ekspertizës së nevojshme: "Qëllimi juaj është që memo të shfaqë nivelin e perceptimit, nuancës dhe vëmendjes ndaj detajeve që mund të pritet nga një apel gjyqtari që harton një opinion ligjor."

Inxhinierët më të mirë të shpejtë janë njerëzit që mund të japin udhëzime shumë të qarta, por që kuptojnë gjithashtu parimet e kodimit, thotë Heller. Me fjalë të tjera, ata shpesh janë menaxherë të shkëlqyer teknikë. Përveç inxhinierëve të shpejtë, nuk është një punonjës që po menaxhojnë, thotë ai. "Është një AI".

BE sanksionon Rusinë edhe në tregtimin e diamanteve...

Lufta e agresionit të Rusisë kundër Ukrainës, BE miraton paketën e 12-të të sanksioneve ekonomike dhe individuale. Këshilli European miratoi paketën e dymbëdhjetë të masave kufizuese ekonomike dhe individuale në funksion të luftës së vazhdueshme të agresionit rus kundër Ukrainës. Këto masa i japin një goditje të mëtejshme aftësisë së Putinit për të bërë luftë, duke synuar sektorë me vlerë të lartë të ekonomisë ruse dhe duke bërë më të vështirë anashkalimin e sanksioneve të BE-së.

“Me këtë paketë të 12-të, ne po paraqesim një grup të fuqishëm listimesh të reja dhe masash ekonomike që do të dobësojnë më tej makinën luftarake të Rusisë. Mesazhi ynë është i qartë, siç e kam thënë tashmë kur kryesova Këshillin joformal të Punëve të Jashtme në Kiev: ne mbetemi të palëkundur në angazhimin tonë ndaj Ukrainës dhe do të vazhdojmë të mbështesim luftën e saj për liri dhe sovranitet”, - u shpreh Josep Borrell, Përfaqësues i Lartë për Politikën e Jashtme dhe Sigurinë.

Paketa e rënë dakord përfshin masat e mëposhtme:

Diamante

BE-ja po vendos një ndalim për importin, blerjen ose transferimin direkt ose indirekt të diamanteve nga Rusia. Ky ndalim zbatohet për diamantet me origjinë nga Rusia, diamantet e eksportuara nga Rusia, diamantet që kalojnë tranzit nga Rusia dhe diamantet ruse kur përpunohen në vende të treta.

Një ndalim i drejtpërdrejtë zbatohet për diamantet natyrale dhe sintetike jo-industriale, si dhe për bizhuteritë e diamantit, që nga 1 janari 2024.

Për më tepër, një ndalim indirekt i importit të diamanteve ruse kur përpunohen (d.m.th. të prera dhe/ose të lëmuara) në vendet e treta, duke përfshirë bizhuteritë që përfshijnë diamantet me origjinë nga Rusia, do të kalojnë në faza progresive që nga 1 marsi 2024 dhe do të përfundojnë deri më 1 shtator 2024. Ky vendim, hap pas hapi, i ndalimeve të importit indirekt justifikohet nga nevoja për të vendosur një mekanizëm gjurmueshmërie që mundëson masa efektive të zbatimit dhe minimizon ndërprerjet për tregun e BE-së.

Ndalimi i diamanteve ruse është pjesë e një përpjekjeje të G7-s për të zhvilluar një ndalim të koordinuar ndërkombëtarisht të diamanteve që synon të privojë Rusinë nga ky burim i rëndësishëm të ardhurash.

Asnjë klauzolë për Rusinë

Vendimi i sotëm kërkon që eksportuesit e BE-së të ndalojnë kontraktualisht riekportin në Rusi dhe riekportin për përdorim në Rusi të mallrave dhe teknologjisë veçanërisht të ndjeshme, kur shesin, furnizojnë, transferojnë ose eksportojnë në një vend të tretë, me përjashtim të vendeve partnere. Klauzola mbulon artikujt e ndaluar të përdorur në sistemet ushtarake ruse të gjetura në fushën e betejës në Ukrainë ose kritike për zhvillimin, prodhimin ose përdorimin e atyre sistemeve ushtarake ruse, si dhe mallrat dhe armët e aviacionit.

Kontrollet dhe kufizimet e import-eksportit

Këshilli shtoi 29 entitete të reja në listën e atyre që mbështesin drejtpërdrejt kompleksin ushtarak dhe industrial të Rusisë në luftën e saj të agresionit kundër Ukrainës. Ato do t'i nënshtrohen kufizimeve më të rrepta të eksportit në lidhje me mallrat dhe teknologjitë me përdorim të dyfishtë, si dhe mallrat dhe teknologjinë që mund të kontribuojnë në përmirësimin teknologjik të sektorit të mbrojtjes dhe sigurisë së Rusisë. Disa nga këto 29 subjekte u përkasin vendeve të treta të përfshira në shmangien e kufizimeve tregtare, ose janë subjekte ruse të përfshira në zhvillimin, prodhimin dhe furnizimin e komponentëve elektronikë për kompleksin ushtarak dhe industrial të Rusisë.

Për më tepër, ky vendim zgjeron listën e artikujve të kufizuar që mund të kontribuojnë në përmirësimin teknologjik të sektorit të mbrojtjes dhe sigurisë së Rusisë, duke përfshirë: kimikate, bateri litiumi, termostate, motorë DC dhe servo-motorë për mjetet ajrore pa pilot (UAV), vegla makine dhe pjesë makinerie.

Së fundi, BE-ja prezantoi kufizime të mëtejshme në importet e mallrave që gjenerojnë të ardhura të konsiderueshme për Rusinë dhe në këtë mënyrë mundësojnë vazhdimin e luftës së saj, agresionit kundër Ukrainës, të tilla si hekur, tela bakri, tela alumini, fletë metalike dhe tuba për një total me vlerë prej 2,2 miliardë euro në vit. Ndalohet importi i ri i propanit të lëngshëm (LPG) me një periudhë kalimtare 12-mujore.

Së fundmi, Këshilli vendosi të prezantojë disa përjashtime për kufizimet e importit në lidhje me sendet e përdorimit personal, të tilla si sendet e higjienës personale, ose veshjet e veshura nga udhëtarët ose që ndodhen në bagazhet e tyre, si dhe për makinat që kanë targa diplomatike të automjeteve për të hyrë në BE. Për më tepër, për të lehtësuar hyrjen në Bashkimin e qytetarëve të BE-së që jetojnë në Rusi, shtetet anëtare mund të autorizojnë hyrjen e makinave të tyre me kusht që makinat të mos shiten dhe të drejtohen për përdorim rreptësisht personal.

Masat detyruese dhe kundër anashkalimit

Ndalimi i tranzitit që aktualisht zbatohet për mallrat dhe teknologjitë me përdorim të dyfishtë të eksportuara nga BE në vendet e treta përmes territorit të Rusisë do të shtrihet në të gjitha mallrat e fushëbetejës.

Për të kufizuar më tej shmangien, vendimi i sotëm përfshin një ndalim për shtetasit rusë që të zotërojnë, kontrollojnë ose mbajnë çdo post në organet drejtuese të personave juridikë, subjekteve ose organeve që ofrojnë portofolin, llogarinë ose shërbimet e kujdestarisë së kriptove për personat dhe rezidentët rusë.

Përveç kësaj, ndalimi ekzistues për ofrimin e shërbimeve do të zgjerohet për të përfshirë edhe ofrimin e softuerit për menaxhimin e ndërmarrjeve dhe softuerëve për dizajn dhe prodhim industrial.

Së fundi, BE-ja po vendos kërkesa njoftimi për transferimin e fondeve jashtë BE-së nga çdo ent i krijuar në BE që është në pronësi ose kontrolluar nga një ent i themeluar në Rusi, ose nga një shtetas ose person fizik rus me banim në Rusi.

Zbatimi i kufirit të çmimit të naftës

Këshilli po prezanton rregulla më të rrepta përputhshmërie për të mbështetur zbatimin e kufirit të çmimit të naftës dhe për të shtypur anashkalimin. Për më tepër, një mekanizëm i forcur i shkëmbimit të informacionit do të lejojë identifikimin më të mirë të anijeve dhe subjekteve që kryejnë praktika mashtruese, të tilla si transferimet nga anije në anije të përdorura për të fshehur origjinën ose destinacionin e ngarkesave dhe manipulimet me AIS, gjatë transportimit të naftës bruto ruse dhe produkteve të naftës.

Këshilli gjithashtu vendosi të prezantojë rregullat e njoftimit për shitjen e cisternave në çdo vend të tretë, në mënyrë që të bëhet më transparente shitja dhe eksporti i tyre, veçanërisht në rastin e transportuesve të dorës së dytë që mund të përdoren për të shmangur ndalimin e importit të naftës së papërpunuar ruse ose produkteve të naftës dhe kufirit të çmimeve të G7-s.

Hekur dhe çelik

Vendimi shton Zvicrën në listën e vendeve partnere që zbatojnë një sërë masash kufizuese për importet e hekurit dhe çelikut nga Rusia dhe një sërë masash kontrolli të importit që janë në thelb të barabarta me ato të BE-së. Ai gjithashtu zgjat periudhat e mbylljes për importin e produkteve specifike të çelikut.

Listimet individuale

Përveç sanksioneve ekonomike, Këshilli vendosi të listojë një sasi të konsiderueshme individësh dhe subjektesh shtesë.

Në konkluzionet e Këshillit Evropian të 26-27 tetorit 2023, BE-ja përsëriti dënimin e saj të vendosur të luftës së agresionit të Rusisë kundër Ukrainës, e cila përbën një shkelje të dukshme të Kartës së OKB-së dhe ripohoi mbështetjen e palëkundur të BE-së për pavarësinë, sovranitetin dhe integritetin territorial të Ukrainës brenda kufijve të saj të njohur ndërkombëtarisht dhe të drejtën e saj të natyrshme për vetëmbrojtje kundër agresionit rus.

Bashkimi Evropian do të vazhdojë të ofrojë mbështetje të fortë financiare, ekonomike, humanitare, ushtarake dhe diplomatike për Ukrainën dhe popullin e saj për aq kohë sa duhet.

Festa e Krishtlindjeve është një nga kremtet më të rëndësishme në kalendarin e festave të krishtera. Ajo kremtohet dhe festohet çdo datë 25 dhjetor dhe në të kujtohet lindja e shpëtimtarit Jezu Krisht. Pas Pashkëve është festa më e rëndësishme për të krishterët.

Ditëlindja e Krishtit (24-25 dhjetori) është thjeshtë simbolike, dhe nuk është menduar të jetë data e vërtetë e lindjes së Tij. Rëndësia e ditës së Krishtlindjes nisi të rritet dalëngadalë pas kurorëzimit të Karlit të Madh në vitin 800, ditën e Krishtlindjes.

Sot dita e Krishtlindjes kremtohet me shfaqjen e skenës së lindjes së Krishtit, pemën e Krishtlindjes, shkëmbimin e dhuratave dhe Kartolinave, familjen e bashkuar, dhe ardhjen e Shën Nikollës apo Plakut të Vitit të Ri në prag të Krishtlindjes apo mëngjesin e Krishtlindjes.

Por përveç anës spirituale dhe fetare festa e krishtlindjeve vjen në mbarë botën si një nga festat më të bukura dhe më të pëlqyera nga të gjithë. Përgatitjet për këtë festë nisin javë përpara se vigjilja e 25 dhjetorit të shënojë edhe kulmin e festimeve. Dhurata, ushqime të shumëllojshme, e gjithë familja e mbledhur rreth tavolinës, duke ndarë urime dhe mesazhet për vit më të mbarë e më të mirë. Megjithatë bota katolike dhe ajo ortodokse duket se kanë disa ndryshime sa i përket riteve fetare. Besimtarët katolikë festojnë vigjiljen e krishtlindjeve gjatë mbrëmjes së datës 24 dhjetor ndërsa sa i përket besimtarëve ortodoksë ceremonia zhvillohet gjatë paradites së datës 25 dhjetor. Pema e Krishtlindjes është një prani fikse në ditën e Krishtlindjes. Por cila është historia e saj? Si lindi tradita e zbulimit të pemës së Krishtlindjes? Pastaj, cilat janë llojet e pemëve që përdoren, sa pemë shiten, cilat janë pemët më të larta, më të famshme, më të çuditshme në botë?

Duket se pema e parë e Krishtlindjes është përdorur në Letoni rreth vitit 1500. Por vetëm në vitin 1841 princi Albert, bashkëshorti i Viktorias, futi në Angli zakonin e përdorimit të pemës së krishtlindjes si zbulim.

Duke parë përdorimin e madh të këtij elementi dekorativ, ekzistojnë “ferma” të tëra, të cilat kultivojnë pemët e destinuar posaçërisht për festën e Krishtlindjes. Kompania e parë e këtij lloji u krijua në vitin 1901 në SHBA.

Por për çdo pemë të prerë, kultivohen mesatarisht tre të tjera. Pothuajse një milion pemë Krishtlindjesh hidhen në plehra çdo vit vetëm në Londër. As 10% nuk riciklohet. Përdorimi i pemës së Krishtlindjes me dritat elektrike ishte një ide e Edward Johnson në vitin 1882, që ishte asistent i Thomas Edison.

Për sa i përket lartësisë, pema e Krishtlindjes më e lartë në botë është ajo e Vatikanit, në sheshin e Shën Pjetrit, me një gjatësi prej 30 metra.

Historia e pemës së Krishtlindjes

Pema e Krishtlindjes, zakonisht një pemë bredhi, zbulohet me drita dhe zbulime si pjesë e festës së Krishtlindjes. Pema është gjithmonë me gjelbërim. Përdorimi i një peme të tillë, me një kurorë, si simbol të jetës së përjetshme ishte një zakon i lashtë i kinezëve, egjiptianëve dhe hebrejve. Në fakt, paganët kishin edhe pemë si objekt adhurimi. Skandinavët në Vitin e Ri dekoruan shtëpinë dhe hambarin me gjelbërim të përhershëm për të mbajtur larg djallin, ndërsa në kohën e Krishtlindjeve ngrinin një pemë për zogjtë. Një zakon tjetër që ekzistonte në Gjermani ishte vendosja e një peme të Krishtlindjeve në hyrje ose brenda shtëpisë gjatë festimeve të solsticit dimëror.

Pema moderne e Krishtlindjes e ka origjinën në Gjermani. Në një dramë popullore mesjetare për Adamin dhe Evën, një bredh i zbuluar me mollë (pema e Parajsës) që simbolizonte Kopshtin e Edenit, dominonte skenën. Fillimisht i varnin biskota të holla që simbolizonin mikpritësin, bukën pa maja të kungimit katolik, simbol i krishterë i shpëtimit. Më vonë biskotat u zëvendësuan nga ato në forma të ndryshme dhe shpesh shtoheshin qirinj që simbolizonin Krishtin.

Në të njëjtën dhomë me pemën, gjatë sezonit të Krishtlindjeve ndodhej një strukturë trekëndore prej druri me raftë, mbi të cilat vendoseshin figurina të Krishtlindjeve, degë, qirinj dhe një yll, e ashtuquajtura “piramida e Krishtlindjeve”.

Në shekullin e 16-të, “pema e parajsës” dhe “piramida e Krishtlindjeve” “u bashkuan” dhe kështu doli pema e Krishtlindjes.

Krishtlindjet

Shkurtesën “Xmas” në vend të fjalës Krishtlindje e njohin edhe ata që nuk dinë anglisht. Por edhe shumë nga ata që dinë anglisht rrjedhshëm nuk janë të vetëdijshëm se X-i i Krishtlindjeve nuk është X-i (ish) anglez, por X-i grek!

Fjala Krishtlindje ekziston në fjalorin anglez para shekullit të

Festa e Krishtlindjeve, ditë e paqte në gjithë botën

12-të. Fjala Xmas sipas Merriam Webster daton në vitin 1721. Sipas Wikipedias, shfaqja e parë e fjalës Xmas është në “Historia e Kolegjit të St. Edmund, Old Hall”, e Bernard Ward, botuar fillimisht në 1755. Versioni “Xtemmas” u shfaq për herë të parë në vitin 1551 ndërsa lloji “Xpes masse” u shfaq rreth vitit 1100.

Historia e gjelit të Krishtlindjes

Gjeli i detit, zakonisht i mbushur në furrë, lidhet me festën e Krishtlindjeve. Dhe “gjeli i Krishtlindjeve” është një zakon evropian. Evropianët mësuuan për këtë vetëm në 1524, pasi ai “erdhi” nga Meksika. Të parët që rritën gjelat ishin të pasurit, pasi ata mbanin ferma të veçanta për gjelat në pronat e tyre, të cilat ishin një pjatë e shkëlqyer për bankete dhe festime. Megjithatë, shumë njerëz në të kaluarën hanin një pulë ose gjel për Krishtlindje dhe mbi të gjitha një derr, të cilin e therin në mënyrë rituale.

Këngët

Këngët me përmbajtje fetare lidhen me festa të caktuara të krishtera. Këngët e çdo feste marrin, në varësi të përmbajtjes së

saj, një formë të ndryshme. Në përgjithësi, në fillim ata shpallin ose përshkruajnë ngjarjen që po kremton Kisha. Kjo pasohet, kryesisht në këngët e Krishtlindjeve dhe të Vitit të Ri, nga urimet dhe lavdërimet për shtëpinë dhe banorët e saj, në varësi të profesionit të të zotit të shtëpisë apo të anëtarëve të familjes.

Kështu festohet Krishtlindja në disa vende të ndryshme të Evropës, nisur nga Shqipëria me ‘Parisin e Vogël’, Korçën, si shpirti i saj

Korça, destinacioni i festimeve të Krishtlindjeve

Askund nuk ka Krishtlindje si në Korçë. Besimtarë dhe ruajtës fanatikë të traditës, korçarët janë të vetmit që zotërojnë më mirë se kushdo shpirtin e festës së Krishtlindjeve. Në gjysmën e dytë të muajit dhjetor, Korça nis e stoliset. Përveç lindjes së Krishtit, në të njëjtën kohë ajo pret mjaft adhurues të festës. Qytetarët kanë një aftësi të rrallë: ata dinë të festojnë më së miri të gjithë bashkë! Një traditë e hershme kjo, që prej datës 19 dhjetor, qyteti mbushet me turistë, të cilët kanë vendosur të kalojnë në këtë qytet pushimet e dimrit. Dyqanet zgjasin oraret e punës dhe fillon panairi i Krishtlindjeve.

Panairi i poçerisë

Në parkun kryesor të qytetit, prej viteve '20 të shekullit të kaluar, zhvillohet panairi i poçerisë, një traditë e kthyer sërish. E ku ka më mirë se kur tradita mbizotëron në ditët kur ka më shumë turistë! Panairi qëndron i hapur në gjithë javën e festës.

Panairi i dhuratave

Edhe dhuratat e Krishtlindjeve mund t'i blini në një tjetër panair ngjitur me të parin. Aty ka sende, ornamente dhe detaje festive, me të cilat korçarët zbukurojnë shtëpitë, ndërsa turistët i marrin si kujtim. Dhurata shumëngjyrëshe do të shfaqen përpara syve tanë, nëse do të shkojmë të vizitojmë tryezat e stolisura.

Një fotografi me babagjyshat

Askund përveçse në Korçë, nuk do mund të shikoni dhjetëra babagjysha të shpërndarë nëpër rrugë. Bashkia e qytetit ka vendosur që gjithë javën e festës në rrugë e rrugica të jetë i pranishëm Babagjyshi i Krishtlindjeve. Me 'zilka' në dorë dhe kostum të kuq, babagjyshat do të shpërndajnë dhurata për fëmijët.

Katedralja

Përpara Katedrales mund ta gdhini deri në mëngjes. Koncerte e grupe të ndryshme artistike performojnë në rrugë. Besimtarët e devotshëm patjetër që do të mbushin kishën më të madhe të qytetit, ndërsa mjaft të tjerë do të adhurojnë festën në shesh. Krishtlindjet mund t'i festoni si në shtëpinë tuaj, jo vetëm në hotele, por në një mënyrë tjetër më të afërt. Atë e ofrojnë bujtinat.

Anglia

Në Angli shumë shijojnë gjelin e detit, byrekët e grirë dhe dhuratat, më 25 dhjetor. Por për disa fëmijë ata marrin dhurata shumë më shpejt. Krishtlindjet festohen ndryshe në të gjithë botën – ju mund të keni disa nga traditat tuaja të veçanta familjare që vijnë edhe nga vende të tjera.

Holanda

Festimet e Krishtlindjeve fillojnë herët në Holandë dhe pjesë të Belgjikës, pasi Santa Klaus, mbërrin me varkë të shtunën e fundit të nëntorit. Ai udhëton nëpër Holandë i veshur me rroba të kuqe peshkopësh. Ai gjithashtu nuk hip në një sajë siç bën Ati i Krishtlindjeve në prag të Krishtlindjeve, përkundrazi, ai udhëton mbi një kalë të bardhë të quajtur Amerigo. Kur ai mbërrin, fëmijët lënë jashtë një këpucë me një karotë brenda për kalin e tij Amerigo. Fëmijët zakonisht marrin dhuratat e tyre në mbrëmjen e 5 dhjetorit, e cila njihet si Sinterklaas Eve.

Gjermania

Festimet e Ditës së Shën Nikollës, gjithashtu fillojnë në Gjermani, më 6 dhjetor. Fëmijët rregullojnë dhomat e tyre, pastrojnë lodrat e tyre dhe këpucët dhe çizmet lëmohen dhe vendosen jashtë pranë derës. Të nesërmen në mëngjes, çizmet mbushen me ëmbëlsira, arra dhe dhurata të vogla nëse fëmijët kanë qenë të mirë.

Nëse ata kanë qenë të këqij, shërbëtori i Shën Nikollës Knecht Ruprecht do t'u lërë degëza! Në Gjermani në prag të Krishtlindjes hahet një vakt, i cili nuk do të përmbajë mish dhe fëmijët do të hapin gjithashtu dhuratat e tyre kryesore të Krishtlindjeve, më 24 dhjetor.

Polonia

Disa fëmijë në Poloni mund të marrin dhurata më 6 dhjetor për ditën e Shën Nikollës, e njohur edhe si Sw Mikolaj në vend. Mbrëmja e Krishtlindjes është gjithashtu e rëndësishme në Poloni, ku familjet tradicionalisht mblidhen për një vakt të njohur si Wigilia. Ata do të fillojnë të hanë kur të shohin yllin e parë në qiellin e natës. Vakti ka 12 pjata, të cilat tradicionalisht do të përfshijnë peshk krap. Ai do të përfshijë gjithashtu familjen që do të ndajë një meshë të veçantë të quajtur "Oplatek", e cila simbolizon faljen dhe të rriturit japin dhurata.

Spanja

Krishtlindjet nisin më 8 dhjetor në Spanjë me festën e ngjizjes së papërljer. Në Katalonjë, më 8 dhjetor, ka një festë të veçantë që quhet rrahja e trungut të Krishtlindjes. Çdo natë deri më 24 dhjetor, fëmijët 'ushqejnë' trungun e gëzuar me fruta të thata dhe arra. Ata gjithashtu mbulojnë trungun – i quajtur Tió de Nadal – me një batanije që të qëndrojë i ngrohtë. Më pas në natën e Krishtlindjes trungu i vogël nxirret jashtë dhe rrihet me shkopinj nga fëmijët ndërsa ata këndojnë një këngë tradicionale. Pas kësaj, fëmijët shikojnë nën batanije për të gjetur se Tió de Nadal ka 'djedhur' shumë ëmbëlsira! Ashtu si në Poloni, vakti kryesor i Krishtlindjes hahet në prag të Krishtlindjes, i quajtur la Nochebuena.

Një tjetër traditë ndodh më 22 dhjetor. Ekziston një short i madh i quajtur El Gordo, i cili transmetohet në televizion dhe radio, ku shumë njerëz fitojnë para. Më 28 dhjetor, Spanja ka ekuivalentin e Ditës së Gënjejprillit, të quajtur Dita e të Pafajshmëve të Shenjtë, kur njerëzit bëjnë shaka me njëri-tjetrin. Fëmijëve mund t'u jepen disa dhurata në ditën e Krishtlindjes, por tradicionalisht ato hapen më 6 janar. Kjo

quhet Epifania, kur Tre Mbretërit thuhet se e kanë vizituar foshnjën Jezus dhe i kanë dhënë dhuratat e tyre.

Finlanda

Përsëri, nata e Krishtlindjeve është një festë e madhe në Finlandë, ndërsa dita e Krishtlindjeve është më e qetë dhe kalohet duke u çlodhur në shtëpi me familjen. Në një qytet të quajtur Turku, ndodh një ceremoni e veçantë, të cilën shumë njerëz e shikojnë në televizion ose e dëgjojnë në radio. Në ceremoni shpallet fillimi i periudhës së paqes së Krishtlindjes, e cila zgjat nga mesdita e natës së Krishtlindjes për 20 ditë.

Ekziston një traditë për të fshehur bajamet në qull dhe kush i gjen do të ketë një vit me fat përpara. Ata gjithashtu mund të vizitojnë një sauna për t'u çlodhur gjatë ditës, para festimeve të mëdha në mbrëmje. Babai i Krishtlindjes njihet si Joulupukki, që do të thotë "dhi e Krishtlindjeve". Për shkak të kësaj, njerëzit vishen me maska dhie për të ofruar dhurata.

Suedia

Në Suedi, ka një festë të veçantë në Ditën e Shën Lucias, që është 13 dhjetori. Nuk është plotësisht e qartë se nga erdhi tradita e Shën Lucias, pasi ka disa histori që mund të ishin përzier së bashku. Një histori thotë se Shën Lucia ishte një vajzë e re e krishterë që u vra në shekullin e IV për shkak

Italia

Epifania (6 janar) shënohet në Itali kur fëmijët do të marrin një çorape ëmbëlsirash nëse kanë pasur një sjellje të mirë ose një çorape plot me qymyr nëse nuk janë sjellë mirë. Këtë e sjell magjistarja italiane e Krishtlindjeve, e cila quhet La Befana. Disa thonë se ajo shoqëroi Dijetarët në rrugën e tyre për tek foshnja Jezus në Epifaninë.

Thuhet se ajo është e moshuar, e shëmtuar dhe vesh rroba të këqija, sepse është simbol i vitit të vjetër që ka përfunduar. Pak si njerëzit në MB mund të lënë një karotë për Rudolph dhe një byrek me grirë për Babagjyshin e Krishtlindjeve në prag të Krishtlindjeve, disa familje do të lënë një gotë verë dhe pak ushqim për La Befana-n. Ashtu si me shumë familje në MB, dreka në ditën e Krishtlindjes është vakti më i rëndësishëm.

Islanda

Fëmijët në Islandë duhet të presin derisa të mbarojë vakti i Krishtlindjes përpara se të lejohen të hapin dhuratat e tyre. Tradicionalisht, pjata kryesore e vaktit quhet Hangikjot, e cila është një këmbë qengji i pjekur. Ata në fakt kanë 13 babagjysha Krishtlindjesh, të quajtur Yule Lads! Thuhet se këta personazhe të djallëzuar jetojnë në male dhe vizitojnë qytetet një nga një në 13 ditët para Krishtlindjeve.

të asaj që ajo besonte. Suedezët e shënojnë këtë me shumë procesione Lucia, të udhëhequra nga një vajzë me një fustan të bardhë me një kurorë qirinjsh.

Fëmijët hapin dhuratat e tyre në prag të Krishtlindjes. Një natë më parë, ata priten të lënë një tas qull për Tomten – emrin e tyre për Babagjyshin e Krishtlindjeve – në mënyrë që ai të lërë dhurata për ta. Suedezët kanë gjithashtu vaktin e tyre kryesor në prag të Krishtlindjeve.

Norvegjia

Fëmijët norvegjezë kujdesen për dy krijesa në Krishtlindje. Së pari është një krijesë si një dhi e quajtur Julebukk, e cila është një gnome që mban dhurata. Më pas është Jul Nisse, i cili ruan kafshët e fermës dhe bën hile me fëmijët nëse nuk ia lënë qullin. Ata duhet ta bëjnë këtë nëse duan t'u lihen dhurata, të cilat i hapin në prag të Krishtlindjes pas vaktit kryesor.

Norvegjia gjithashtu i jep Britanisë së Madhe një pemë të Krishtlindjes çdo vit, e cila qëndron në sheshin Trafalgar në Londër. Kjo bëhet në shenjë falënderimi për ndihmën e Norvegjisë gjatë Luftës së Dytë Botërore.

Fëmijët i lënë jashtë këpucët djemve Yule, të cilët do të lënë dhurata në to nëse kanë pasur një sjellje të mirë, ose patate të kalbura nëse kanë pasur një sjellje të keqe. Ekziston një traditë që thotë se të gjithë duhet të marrin një veshje të re për Krishtlindje. Prisni disa rroba të reja për Krishtlindje nëse jetoni në Islandë! Nëse nuk e bëjnë, ato mund të hahen nga një mace gjigante e Krishtlindjeve, e cila i përket nënës së djemve Yule, e quajtur Grýla!

Greqia

Në shumë vende në Greqi, Pashkët festohen më shumë se Krishtlindjet. Megjithatë, Krishtlindjet mbeten ende të rëndësishme. Fëmijët shikojnë nga shtëpia në shtëpi në prag të Krishtlindjeve, duke luajtur muzikë dhe duke kënduar këngë në këmbim të ëmbëlsirave për të ngrënë. Para Krishtlindjeve, borziloku i freskët mbështillet rreth një kryqi prej druri, i cili përdoret për të spërkatur ujë rreth shtëpisë për të mbajtur larg goblinat e djallëzuar të quajtur Killantzaro. Disa njerëz gjithashtu mund të mbajnë një zjarr të ndezur që ata mendojnë se do të ndalojë goblinat të shkaktojnë kaos! Dhuratat zakonisht jepen më 1 janar.

Stafi i redaksisë së gazetës 'Ushtria' uron Gëzuar Krishtlindjet!

24 dhjetor 1924, Revolucioni i Nolit dhe Triumfi i Ahmet Zogut

Më 24 dhjetor 1924, Ahmet Zogu hyri triumfalisht në Tiranë pas rrëzimit të qeverisë së Fan Nolit.

Më 24 dhjetor 1924, trupat e Ahmet Zogut hynë në Tiranë nga ana e veriut, vetëm pak orë pasi Kryeministri Fan Noli la qytetin nga ana e jugut. Qeverisja 6-mujore revolucionare kishte marrë fund dhe Zogu trumbetoi me të madhe rikthimin në fuqi të Qeverisë Legale, duke e quajtur edhe "Triumf të Legalitetit". Vetëm një muaj më pas do të shpallej Republika dhe ai vetë Kryetar i Republikës. Deri atëherë Shqipëria ishte principatë...

Më 27 dhjetor 1923, zhvillohen zgjedhjet parlamentare, ku fitoi grupi qeveritar i Ahmet Zogut. Opozita akuzon për manipulime të krye zgjedhjeve. Në Peqin u vranë Adem Gjinishi dhe Sheh Isuf Kazazi. Më 24 shkurt 1924, Ahmet Zogut i bëhet një atentat në hyrje të Parlamentit ndërsa po shkonte për t'u betuar si Kryeministër i vendit. Autori ishte një djalë nga Mati i quajtur Beqir Valteri, të cilin opozitarët e kishin bindur se po të vriste Zogun do të mbahej mend si Hero Kombëtar. Zogu ia lë drejtimin e qeverisë Shefqet Verlacit, beut më të madh të vendit.

Në kushtet e acarimit të situatës politike, më 20 prill 1924, Avni Rustemi, njëri prej liderëve të opozitës vritet në një atentat. Atentatori Isuf Keçi arrin të largohet nga vendi i ngjarjes. Vrasja ngjall zemërimin e opozitës. Më 1 maj 1924, në Vlorë bëhet varrimi i Avni Rustemit. Varrimi i tij kthehet në një manifestim të opozitës kundër Ahmet Zogut. Nga aty Fan Noli bën thirrje për gjetjen e vrasësve të tij.

Një ditë më parë një grup ushtarakësh të quajtur "Klika" dhe deputetët e opozitës organizojnë një mbledhje në kinemanë e Vlorës, ku marrin pjesë 300 përfaqësues nga krahinat e vendit dhe anëtarë të shoqërisë "Bashkimi" që ishte krijuar nga Avni Rustemi. Mbledhja i dërgoi dy ultimatumet qeverisë: Në të parin dënohej vrasja e Avni Rustemit dhe kërkohej gjetja e vrasësve të tij. Në të dytin protestohej kundër Ceno Bej Kryeziut (kunat i Ahmet Zogut), i cili konsiderohej nga opozitarët si agjent serb që u shërbente Beogradit dhe forcave të brendshme të djathta.

Më 5 maj 1924, shoqëria "Bashkimi" e krijuar nga Avni Rustemi i bën rinisë shqiptare një thirrje për kryengritje të armatosur ndaj qeverisë. Deputetët e opozitës braktisin parlamentin dhe deklarojnë se do të rikthehen vetëm nëse seancat do të zhvillohen në Vlorë! Ata e justifikonin këtë gjë, duke thënë se Tirana ishte bërë e pasigurt nga mercenarët e Zogut.

Më 16 qershor 1924, revolucionarët formojnë qeverinë e re. Pas bisedimeve të dështuara midis palëve (Fan Noli dhe Sami Vrioni ishin dy kandidatët, pak më herët Sulejman Delvina ishte tërhequr) vendoset me short që në krye të qeverisë të jetë peshkopi Fan Noli. Ministrat e qeverisë janë: ministër i Financave: Luigj Gurakuqi, ministër i Punëve të Jashtme: Sulejman Delvina, ministër i Mbrojtjes: Kasem Qafëzezi, ministër i Brendshëm: Rexhep Shala, ministër i Arsimit: Stavro Vinjau dhe ministër i Punëve Publike: Qazim Koculi.

Ndërsa më 19 qershor 1924, Qeveria e re shpall programin e saj, program që në parim ka reformën agrare. Por në kushtet e Shqipërisë është i paralizueshëm. Qeveria e re ka ministra impresionues në vlerat e tyre individuale por ata kanë shumë divergjencë midis tyre dhe s'mund të punojnë si grup. Fan Noli, kryeministri është një idealist por jo njeri praktik, Qafëzezi dhe Shala janë diktatorë ushtarakë, kurse Gurakuqi me shokë i japin qeverisë ngjyra fetare. Administrata që Noli donte të reformonte ishte plot me besnikë të Zogut dhe Verlacit, të cilët filluan të punonin kundër tij dhe qeverisë së revolucionit.

Nga fundi i qershorit deri në fillim të dhjetorit 1924, Qeveria

e re mundohet të njihet nga shtetet e huaja. Por asnjë shtet nuk e njuh për shkak se ka ardhur në pushtet në mënyrë të jashtëligjshme. Fan Noli i kërkon një hua Lidhjes së Kombeve, por ajo refuzohet. Lidhen për 4 ditë marrëdhënie diplomatike me Bashkimin Sovjetik. Shtetet perëndimore alarmohen pasi Shqipëria u bë vendi i parë që

lidhte marrëdhënie me BS, dhe një portë e sigurt e komunizmit në Europë. Kjo nxiti Ahmet Zogun të rikthehet në fuqi. Qeveria provon të zbatojë programin e saj por i dalin shumë pengesa dhe programi bëhet i pazbatueshëm. Zhvillohen gjyqe politike, ku dënohen me vdekje në mungesë Ahmet Zogu dhe bashkëpunëtorët e tij. Vendi zhytet në anarki për shkak të përçarjeve midis anëtarëve të kabinetit. Rritet pakënaqësia në popull ndaj kësaj qeverie.

Më 10-13 dhjetor 1924, nisin veprimet ushtarake të forcave të Zogut në Dibër dhe Lumë. Ahmet Zogu lajmëron Anglinë, Francën dhe Jugosllavinë për veprimet e tij të cilat miratohen në mënyrë unanime nga këto shtete.

Ahmet Zogu rikthehet në fuqi me ndihmën e trupave të tij besnike dhe rreth 50 ish-ushtarëve të Ushtrisë së Bardhë Ruse, duke rrëzuar Fan Nolin, i cili gjithashtu kishte ardhur në fuqi me dhunë.

Zona e Lëvizjes ishte në zonat e Hasit, Kukësit, Dibërës e Tiranës. Më 24 dhjetor 1924, Ahmet Zogu hyn në Shqipëri së bashku me shokët e tij: Ceno Bej Kryeziun, Muharrem Bajraktarin, Prenk Pervizi, Hysen Selmanin, Koço Kotën, Myfid Libohovën dhe rrëzojnë qeverinë shumë të kontestuar të Fan Nolit, qeveri që nuk u njoh nga jashtë dhe që nuk i mbajti premtimet e bëra. Rikthimi i Zogut në pushtet u quajt "Triumfi i Legalitetit".

Zogu i kërkoi parlamentin për të përcaktuar një sistem qeverisës. Parlamenti miratoi shpejt një kushtetutë të re, shpalli Shqipërinë republikë, dhe i dha Zogut kompetenca të pakufizuara (diktatoriale). Kushtetuta parashikonte një republikë parlamentare me një president të fuqishëm si në krye të shtetit edhe të qeverisë. Asambleja Kombëtare e zgjodhi Ahmet Zogun president për një mandat shtatë vjeçar, dhe po kjo Asamble, me pak ndryshime kushtetore, e shpalli Zogun mbret, më 1 shtator 1928. Deri në vitin 1991, Zogu ishte i vetmi shqiptar që kishte mbajtur titullin "President i Republikës". Gjatë viteve të komunizmit Shqipëria kishte Kryetar të Presidiumit të Kuvendit Popullor.

Prof. Asoc. Dr. BERNARD ZOTAJ

Shoqata e Historianëve Ushtarakë në bashkëpunim me Fondacionin Çamëria “Hoxha Tasim” organizuan një përkujtimore për gjeneral Enrico Tellini dhe stafin e tij “Ra dëshmor për Shqipërinë”, në sallën “Aleks Buda” të Akademisë së Shkencave të Shqipërisë.

Momenti i pritës dhe i rënies së gjeneralit me stafin e tij

Në pllajën e quajtur Zhepë, 8 km përtej Kakavijës, 7 gjakësorë të “veshur ushtarakisht, po pa shenja në kapelë”, kishin ngritur pritën e kobshme. Me kalimin e makinës me përfaqësinë shqiptare, ushtarët grekë, që “po prisnin dru” nëpër pllajë, zunë udhën me trungje lisi. Kur arriti makina e gjeneral Tellinit, shoferi, Farnetti, ndali makinën dhe tok me përkthyesin, Thanas Kloveri nga Leskoviku, zunë të hiqnin pengesën, por njëkohësisht këta të dy dhe ekipi në makinë u goditën me breshëri të dendur me plumba. Major Luigi Corti dhe adjutanti Mario Bonacini u vranë në daljen nga makina, ndërsa gjeneral Tellini doli me revolver në dorë, e vetmja armë që ndodhej në makinë...

Gjeneral Tellini arriti të largohej deri 150 m, përtej pritës, por një breshëri vijuese plumbash ia shkurtoi jetën 52-vjeçarit, vetëm një ditë pas asaj të lindjes. Kur delegacioni shqiptar mbërriti në vendin e ngjarjes kishte vetëm gjurmë gjaku. Gjeneral Enrico Tellini u vra në krye të detyrës, më 27 gusht 1923, nga një çetë cubash në shërbim të drejtpërdrejtë të qeverisë greke, për më tepër dhe në prani të një njësie ushtarake po greke, këto të vërtetuara me dokumente.

Reagimi i opinionit publik shqiptar për vrasjen e Tellinit

Vrasja e Tellinit shkaktoi një reagim të fortë në Shqipëri. Opinioni publik shqiptar i konsideroi viktimat “theror për të drejtat ndërkombëtare”. Parlamenti shqiptar në shenjë zie ndërpreu punimet për 24 orë. Autoritetet shqiptare i dërguan telegrame ngushëllimi personaliteteve italiane dhe familjarëve.

Telegrame dërguan dhe bashkitë dhe populli i të gjitha qyteteve shqiptare. Në Korçë, në kishën e Shën Gjergjit, u bë një përsëritje për gjeneralin dhe stafin e tij.

Populli i Vlorës, ditën e 3 shtatorit, ditën e çlirimit të qytetit nga forcat italiane, shfaqti hidhërimin e tij për vrasjen çnjerëzore me manifestime, ku manifestuesit rreth 3-4 mijë veta para konsullatës italiane shprehën ngushëllime dhe në kishën katolike u bë një përsëritje. Në Tiranë, në kishat katolike e ortodokse dhe në xhami e kryegjyshit, u kryen shërbesa fetare për shpirtin e të ndërësve të komisionit Italian.

Gazeta e Korçës, më 1 shtator 1923, e vlerësonte gjeneral Tellinin kështu: “Emri i tij do të mbetet i paharruar për popullin shqiptar. Historia e rilindjes tonë kombëtare, emrin e këtij gjenerali të nderuar... do ta përmendë me një nderim të madh, për shërbimet q’i solli Kombit tonë të shumëvujtur”.

Gazeta “Vatra Shqiptare” shkruante se: “Gjeneral Tellini për ne përfaqëson, njëkohësisht idenë e drejtësisë dhe atë të mbrojtjes të interesave tona. Të dyja këto ide i ngjajnë fort njëra-tjetrës. Ideja e dytë ndjek pas idenë e parë si hija e saj. Shqiptari që e ka të thellë kuptimin e drejtësisë e të miqësisë, është e pamundur të mos ishte frymëzuar me një mirënjohje të thellë për gjeneralin italian”.

Vlerësim dhe nderim të veprës së Gjeneralit Enrico Tellini

Për vlerësim dhe nderim të veprës së Gjeneralit Enrico Tellini, më 1930, në qendër të Tiranës qeveria shqiptare emërtoi një rrugë në emrin e tij “Rruga Gjeneral Enrico Tellini”, ku në krye të saj u vendos përmendorja e Tellinit, e bërë nga skulptori Odhise Paskali, në vitin 1941.

Gjenerali italian Enrico Tellini ka dhënë një kontribut unik në historinë e Shqipërisë, prandaj ai gjithmonë do të përkujtohet dhe do të nderohet nga shqiptarët, siç janë nderuar në vite Giuseppe Garibaldi e Antonio Gramsci, etj.

Gjatë LANÇ-it rrugën luftarake të gjeneral Tellinit e ndoqëm mjaft luftëtarë italianë, të cilët u rreshtuan në formacionet luftarake

Gjeneral Tellini, “ra dëshmor për Shqipërinë”

të popullit shqiptar, me kapitullimin e Italisë fashiste. Në këtë luftë dhanë jetën mbi 120 luftëtarë italianë, të cilët janë shpallur “Dëshmorë të Atdheut” të Shqipërisë, së bashku me komisarin e batalionit partizan “Antonio Gramsci”, Terzilio Cardinali.

Më tej, këtë rrugë e ndoqën dhe pjesëtarët e misionit “Alba”, si dhe ekspertët e misionit të DIA-s në Shqipëri. Ndiha e dhënë nga ky mision shprehet dhe në fushën e botimeve, ku janë

publikuar mjaft studime e shkrime historike ushtarake, të cilat i kanë shërbyer më tej njohjes së historisë ushtarake dhe kontributit të tyre në histori. Auditoriumi i ngritur në garnizonin ushtarak “Skënderbej” mban emrin e gjeneral Enrico Tellinit.

Libri “Vrasja Tellini” i autorit Andrea Giannasi, i përkthyer në shqip nga kolonel Guri Pashaj, vuri në lëvizje Shoqatën e Historianëve Ushtarakë dhe Institutin e Studimit të Historisë Ushtarake, për të ndërmarrë nismën në përgatitjen e dokumentacionit për t’u shpallur dëshmorë të Atdheut, gjenerali me stafin e tij.

Shpallja “Dëshmorë të Atdheut”

Në kërkesën që i bëme kryetarit të Komisionit Qendror të Statusit të Dëshmorit të Atdheut, pranë Ministrisë së Mbrojtjes theksuam se “me aktin heroik të gjeneralit Enrico Tellini dhe stafit të tij të përbërë nga major Luigi Corti, adjutanti Mario Bonacini, shoferi Remigio Farnetti (të katër me shtetësi italiane) dhe përkthyesi shqiptar Thanas Kloveri (Leskoviku), të ndodhur më 27 gusht 1923, në bazë të ligjit nr. 109/2018, “Për Statusin e Dëshmorit të Atdheut” të mundësohet që gjeneral Enrico Tellini dhe stafi i tij të shpallen me vendim të posaçëm “Dëshmor i Atdheut”.

Komisioni Qendror i Statusit të Dëshmorit të Atdheut, e vlerësoi kërkesën dhe shtetasit italianë: gjeneral Enrico Tellini, major Luigi Corti, toger Mario Bonacini, marshal Remigio Farnetti, si dhe shtetasi shqiptar Thanas Kloveri (Leskoviku) me vendim nr. 788, datë 27.09.2019 të Komisionit Qendror të Statusit “Dëshmor i atdheut”, janë shpallur “Dëshmor të Atdheut”.

Gjithashtu, Shoqata e Historianëve Ushtarakë i ka propozuar Presidentit të Republikës për t’u vlerësuar gjenerali Enrico Tellini me dekoratën “Gjergj Kastrioti Skënderbeu”.

Vrasja Tellini

Nga Janina deri në pushtimin e Korfuzit
(gusht – shtator 1923)

PROFESIONALIZËM
INTEGRITET
DISIPLINË

REKRUTIM
FORCAT E ARMATOSURIA
TE SHQIPËRISË

SHQIPËRISË I DUHEN MË TË MIRËT!

Bëhu pjesë e Forcave të Armatosura dhe përfaqëso me krenari vendin tënd përkrah trupave të NATO-s, në ruajtje të paqes dhe sigurisë në botë.

Kliko në linkun e mëposhtëm për të marrë gjithë informacionin e duhur dhe të nevojshëm:

<https://www.mod.gov.al/rekrutim/>

BËHU VERSIONI MË I MIRË I VETES!